

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku

Family household according to the Civil Code

Diplomová práce

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

Doc. JUDr. Mgr. Josef Salač Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Jiří Zlotý

PRAHA 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 5. 3. 2023

.....
Bc. Jiří Zlotý

Anotace

Tématem mé diplomové práce je „Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku“. Jak již název napovídá, jedná se o pojem, který můžeme zařadit do soukromého práva. Obsah práce se bude týkat rodiny, právního postavení členů domácnosti, dále vzniku a trvání rodinné domácnosti. Tyto a další pojmy budou představeny v samotném úvodu práce. Dále se v práci budu zabývat jak minulou, tak současnou legislativou, která pojem rodinné domácnosti upravovala a upravuje. V práci budu také porovnávat legislativu naši a sousedního státu. V práci bude dále pojednáno o výchově dítěte v rodině, a to jak z pohledu minulého, tak současného. Cílem práce v praktické části je zjistit, jaký způsob výchovy dítěte v současné době rodiče upřednostňují a tento graficky vyjádřit.

Klíčová slova

Rodinná domácnost * zákon č. 89/2012 Sb. * rodina * vznik rodinné domácnosti * obvyklé vybavení rodinné domácnosti * základní vybavení rodinné domácnosti * ochrana rodinné domácnosti * osoba blízká

Annotation

My thesis topic is 'The Family Household According to the Civil Code of the Czech Republic'. As the title suggests, the concept of the family household can be understood as a matter of private law that is part of the Czech civil law legal system. The subjects of the thesis are family, its members' legal status, and the family household's historical context. In the thesis, I tackle the former and current legislation regulating the concept of the 'family household' and compare the Czech legislation with the legislation of Slovakia concerning the matter. In this context, I theoretically grasp the raising of children in a family structure viewed from both the past and present perspectives. The empirical part of the thesis aims to determine the parents' preferred way of child raising nowadays and to express it graphically.

Keywords

Family household * law No. 89/2012 Coll. Civil Code * family * emergence of the family household * characteristic family household equipment * basic family household equipment * family household protection * close person

Obsah

Úvod	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Vymezení základních pojmů	9
1.1 Rodina	9
1.2 Osoba blízká	11
1.3 Domácnost	12
1.4 Rodinná domácnost	13
1.5 Společná domácnost	14
1.6 Vznik a trvání rodinné domácnosti	15
1.7 Základní vybavení rodinné domácnosti	16
1.8 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti	18
1.9 Ochrana rodinné domácnosti	20
1.10 Dobrovolná odluka	22
1.11 Nedobrovolná odluka	23
1.12 Zánik rodinné domácnosti	23
2. Vývoj soukromého práva z pohledu historie	24
2.1 Historický vývoj pojmu rodinná domácnost	25
2.2 Obecný zákoník občanský	26
2.3 Občanský zákoník z roku 1950	30
2.4 Občanský zákoník z roku 1964	33
2.5 Současná právní úprava dle nového občanského zákoníku	35
2.6 Výchova dítěte v rodině	41
3. Srovnání rodinné domácnosti dle českého a slovenského práva	44
3.1 Úvahy de lege lata	50
3.2 Náměty de lege ferenda	52
II. PRAKTICKÁ ČÁST	54
4. Výchova dětí z pohledu současných rodičů	55
4.1 Hlavní cíl výzkumu	55
4.2 Výzkumný vzorek	55
4.3 Výzkumná metoda	56
4.4 Stanovení hypotéz	56
4.5 Vyhodnocení dat získaných dotazníkem	57
4.6 Ověření správnosti hypotéz	64

4.7 Závěr výzkumného šetření	66
Závěr	69
Seznam použité literatury	71
Seznam grafů.....	76
Přílohy.....	77

Úvod

Jako téma závěrečné práce jsem si zvolil „Rodinnou domácnost podle Občanského zákoníku“. Toto téma jsem si zvolil, protože s partnerkou také žijeme ve společné domácnosti, společně se podílíme na úhradě nutných výdajů a naše obydlí sestává z obvyklého vybavení. Má partnerka je rovněž osobou pro mě blízkou a náš vztah je založen na vzájemných kompromisech, které z důvodu bezvadnosti vztahu nesmí absentovat. Rozhodl jsem se vypracovat právě toto téma, neboť se všemi pojmy uvedenými v úvodu práce se neustále setkáváme v průběhu celého našeho života, jsou nám všem blízké a bylo by dobré si je znova zopakovat a připomenout. Můj záměr také směřuje k posluchačům, kteří se ještě s touto částí rodinného práva neselekali. Chtěl bych jim touto cestou přiblížit a seznámit je s nejdůležitějšími pojmy, vztahy, legislativou a poskytnout jim ucelenější náhled na tuto část soukromého práva.

V prvé řadě je třeba připomenout, že Občanský zákoník patří do oblasti soukromého práva, což umožňuje všem stranám v právním vztahu určitou smluvní volnost a možnost odchýlit se od samotného znění zákona. Toto pravidlo platí také pro rodinné právo, které je součástí Občanského zákoníku, kde jej zákonodárce rekodifikací v roce 2012 zahrnul do samostatné kapitoly.

Nesmíme rovněž zapomenout na situaci, kdy nějaká právní otázka není přímo upravena částí rodinného práva (*lex specialis*). V tomto případě budeme nuceni využít zásadu principu subsidiarity a použít obecný výklad soukromého práva (*lex generalis*) tak, jak stanoví zákon.

Motivací k výběru tématu diplomové práce je zvědavost a zájem o tuto problematiku, obzvláště potom zájem o získání hlubších znalostí, které by byly přínosné v mém budoucím životě.

Cílem diplomové práce je pokusit se o objasnění hlubších legislativních textů Nového občanského zákoníku a občanských zákoníků, které na našem území platily dříve. Ve své práci se také zaměřím na komparaci českého rodinného práva a slovenského rodinného práva. S přispěním odborné literatury a svými poznatky ze svého dosavadního života se pokusím tuto práci obohatit kvalitními podněty, které mohou laické veřejnosti pomoci lépe pochopit tuto část rodinného práva.

První kapitola, která následuje po úvodu, je věnována terminologii a základním pojmům rodinného práva, které budou obsaženy v celé této práci. Tyto pojmy se budu snažit definovat a objasnit tak, aby byly srozumitelné i laické veřejnosti. Na začátku druhé kapitoly se budu věnovat historii soukromého práva a objasním samotný vznik pojmu rodinná domácnost. Poté se budu zabývat jednotlivými občanskými zákoníky, a to od Obecného zákoníku občanského, který vznikl za doby rakouského císařství, až po současnou právní úpravu Nového občanského zákoníku. Současné právní úpravě věnuji více stránek, protože se jedná o důležitou právní normu, podle které se musíme od roku 2014 všichni řídit. V závěru druhé části práce se budu věnovat výchově dětí z pohledu současných rodičů. Tato kapitola bude sloužit jako předloha praktické části diplomové práce. Ve třetí části práce se zaměřím na srovnání českého a slovenského rodinného práva a uvedu vzájemné rozdíly. Poté se budu věnovat úvaze de lege lata a budu hodnotit současnou právní úpravu na našem území. Následně se zmíním o námětech de lege ferenda a absenci příslušných institutů v současném českém rodinném právu. Čtvrtá kapitola práce je částí praktickou. Praktická část diplomové práce je zaměřena na výchovu dětí dle pohledu současných rodičů. V této kapitole bude stanoven hlavní cíl výzkumu, bude zde pojednáno o výzkumném vzorku a výzkumné metodě. Poté zde budou stanoveny hypotézy a vyhodnoceny výsledky dotazníkového šetření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Vymezení základních pojmů

Dříve než budeme hovořit o samotném významu slovního spojení „rodinná domácnost“, si definujeme několik klíčových pojmů, které budou obsaženy v této práci. Můžeme se totiž také setkat se situací, kdy uvedený pojem není upraven v občanském zákoníku, ale také ani v žádném jiném právním předpise. Vzniklá situace dává následný prostor pro výklad nejen odborné literatuře a komentářům, ale také judikatuře.

Uvedené pojmy je nutné především vykládat v souladu s ustanovením § 1 odst. 1 Občanského zákoníku. Občanský zákoník v tomto paragrafovém znění stanoví, že soukromá práva se uplatňují nezávisle na právu veřejném. Jedná se především o situace, kdy daný pojem může být upraven jak soukromým právem, tak právem veřejným. V tomto případě se ale bude klást důraz na interpretaci pojmů vztahující se k právu soukromému.

1.1 Rodina

Abychom mohli charakterizovat pojem rodinná domácnost, musíme si nejprve uvedené sousloví rozložit na jednotlivá slova. Samotný pojem rodiny je v právních předpisech definován jen zřídka. V českém právním řádu ovšem nenalezneme žádnou jasnou definici pojmu rodina. V tomto ohledu bychom mohli hovořit o jakési přirozenosti soužití osob sobě navzájem blízkých, které spolu dobrovolně žijí a sdílí určitý prostor neboli domácnost. V českém právu můžeme na pojem rodina narazit například v Listině základních práv a svobod, a to konkrétně v článku 32, dále také v Občanském zákoníku v § 3 odst. 2.¹

Z výše uvedeného vyplývá, že rodinu můžeme chápat daleko rozmanitěji než jako tradiční rodinu, tedy například manželství nebo rodičovství mezi mužem a ženou. Za rodinu můžeme rovněž v současné době považovat jakékoliv soužití osob bez ohledu na jejich pohlaví. Zde je typickým příkladem soužití osob stejného pohlaví – tento typ rodiny je poměrně novodobým sociálním jevem, který je ve společnosti tolerován a respektován. Osoby stejného pohlaví mají v České republice možnost legálně uzavřít svazek ve formě registrovaného partnerství, a

¹ DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-325-8.

to konkrétně od roku 2006. Svazek osob stejného pohlaví je upraven samostatným zákonem č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství.

Pod pojmem rodina si také můžeme představit pouze jednoho z rodičů jakožto samoživitele a jeho dítě. V uvedeném případě se jedná o neúplnou rodinu, ve které absentuje rodič druhý. Jako rodinu lze také spatřovat společné soužití druha a družky, kteří spolu žijí bez oficiálního právního svazku. Rovněž pod pojem rodina můžeme zahrnout velké množství náhradních rodin, převážně pěstounů, osvojitelů, poručenství nebo jiných forem náhradní rodinné péče upravené Občanským zákoníkem.²

To, jakou má současná rodina podobu a jaký zaujímá postoj vůči společnosti, je výsledkem dlouhodobého vývoje. V rodině se po desetiletí přenáší generiční vzorce chování, a ovlivňují tak nejmladší členy rodiny, i když si to ani sami neuvědomují. Zdárným příkladem může být péče o děti a rodinné příslušníky vyššího věku, kteří nejsou již schopni se o sebe sami postarat, anebo osoby handicapované, které jsou odkázány na pomoc ostatních. Většina z nás pomoc o své blízké vnímá jako samozřejmost.³

V judikatuře Ústavního soudu je možno spatřovat určitý náznak předmětné definice vymezení rodiny, jenž uvádí, že rodina primárně představuje biologickou vazbu, a až poté sociální institut, který je posléze upraven právními normami.⁴

Ústavní soud se tímto snaží říct, že právní normy by měly být flexibilní a schopné aktuálních změn v závislosti na biologickém vývoji společnosti, což můžeme spatřit v případě pojmu nesezdaného soužití, které nebylo v novém občanském zákoníku zákonodárcem nijak upraveno. Nesezdané soužití představuje v současné době významnou alternativu k tradičnímu pojetí rodiny a manželství.

² HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, c1998. ISBN 80-210-3974-4.

⁴ NALUS: *data báze rozhodnutí ústavního soudu* [online]. [cit. 12.8.2022]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>

Milada Hrušáková charakterizuje rodinu jako „*životní společenství založené na manželství nebo obdobném lidském svazku, jako je nesezdané soužití druhá a družky.*“⁵

Mezi členy rodiny řadíme ty osoby, které žijí společně, jsou si navzájem blízké, sdílí společnou domácnost, vzájemně si vypomáhají, sdílí společně své úspěchy i zklamání a mají mezi sebou osobnostní, majetková ale i citová pouta a vazby, které vyplývají z jejich vzájemného postavení.

Rodina je převážně tvořena osobami blízkými, jejichž definice je zakotvena v § 22 Občanského zákoníku, a o nichž bude pojednáno v samostatné kapitole níže.

S pojmem rodina je úzce spjat pojem rodinný život, jehož přesnou definici v žádné právní normě nenajdeme. Ochrana rodinného života je zaručena ústavněprávními normami a také mezinárodními smlouvami.

Listina základních práv a svobod dle čl. 10 odst. 2 zaručuje každému ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života.⁶

Na mezinárodní úrovni zaručuje ochranu rodinného života Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a to konkrétně čl. 8. Zde zákonodárce stanovil, že každý má právo, aby byl jeho soukromý a rodinný život respektován druhými.⁷

1.2 Osoba blízká

Občanský zákoník v § 22 definuje jako osobu blízkou příbuzného v řadě přímé, sourozence, manžela nebo partnera podle zákona o registrovaném partnerství, a dále osoby v poměru rodinném nebo obdobném lze pokládat za osoby sobě navzájem blízké v případě, že by jedna z nich utrpěla újmu a druhá by tuto újmu právem pociťovala jako újmu vlastní. Osobami blízkými také mohou být osoby sešvagrené nebo osoby, které spolu žijí trvale.

Občanský zákoník hovoří o osobách blízkých jako o osobách fyzických. Vztah osob blízkých je založený na pokrevním poutu nebo osvojení. U sourozenců zákon

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

⁶ *Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka ..* Ostrava: Sagit, [1995?]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-475-7.

⁷ MALÍŘ, Jan a Tomáš DOLEŽAL. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-224-5.

hovoří o minimálně jednom společném předkovi. Druh a družka jsou osoby navzájem blízké, pokud mezi nimi existuje objektivní vztah, tedy poměr rodinný či obdobný. O poměr obdobný rodinnému půjde v případě, kdy uvedené osoby spolu udržují intimní vztah.⁸

1.3 Domácnost

V aktuální právní úpravě Nového občanského zákoníku žádnou legální definici pojmu domácnost nenajdeme. Tento zákon samotný pojem domácnost přímo nedefinuje, ale je hojně užíván v různých situacích a souvislostech. Domácnost lze z tradičního pohledu charakterizovat buď jako lidské obydlí, které je k bydlení vybaveno určitým zařízením, nebo jako společenství osob, které spolu žijí. V souhrnu obou těchto definic ji lze také případně formulovat jako zařízené obydlí, ve kterém žije společenství osob společně žijících.⁹

Občanský zákoník uvedené tradiční pojetí respektuje a oba uvedené pojmy sdružuje dohromady. Z výše uvedeného vyplývá, že domácnost lze chápat jako hospodářskou jednotku, která je tvořená lidmi a souhrnem daných majetkových složek.¹⁰

Domácnost ale také může být jednočlenná či vícečlenná – podle toho, kdo ji tvoří.

Pojem domácnost lze najít v jednotlivých právních normách v odlišných významech, které je následně zapotřebí rozpoznat dle příslušných znění a souvislostí.

Předchozí právní úprava občanského zákoníku z roku 1964 formulovala v § 115 domácnost následovně: „*Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“¹¹

Uvedená definice domácnosti z předchozí právní úpravy sloužila jako modelový vzor pro stávající právní úpravu.

⁸ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

⁹ *Notářská komora České republiky: průvodce právem* [online]. [cit. 12.8.2022]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2007_3.pdf

¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

¹¹ *Zákony pro lidi: průvodce právem* [online]. [cit. 13.8.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40>

Termín domácnost nelze zaměňovat s pojmem bydliště, které je upraveno v § 80 Občanského zákoníku. Bydliště je místo, kde se člověk zdržuje s úmyslem žít tam, s výhradou změny okolností, trvale.¹²

Důležitým předpokladem existence domácnosti je její trvalost v čase. Nelze proto předpokládat, že v případě jednodenní návštěvy u příbuzných nebo krátkodobého studijního pobytu zahraničního studenta v dané rodině splní zákonné podmínky domácnosti.

1.4 Rodinná domácnost

Rodinná domácnost je poměrně nový pojem, který byl zaveden se vznikem Nového občanského zákoníku a má sloužit jako náhrada dříve používaného pojmu společná domácnost.

Rodinná domácnost se od domácnosti jako takové liší členy, kteří ji tvoří. O rodinné domácnosti se hovoří převážně v souvislosti s manželstvím. Milana Hrušáková uvádí osoby, které mohou rodinnou domácnost tvořit. V uvedeném případě se jedná především o manžely, ale také o již rozvedené manžely, registrované partnery, společné soužití jednoho rodiče a jeho dítěte a nesezdané partnery a jejich děti.¹³

Všem výše uvedeným osobám je Občanským zákoníkem v souladu se zákonem poskytována ochrana dle § 753, a to „*právo domáhat se ochrany proti domácímu násilí má také každá jiná osoba, která žije spolu s manžely nebo rozvedenými manžely v rodinné domácnosti.*“¹⁴

Rodinnou domácnost manželů musí tvořit nejméně dvě fyzické osoby, a to jsou manželé. Samotná existence rodinné domácnosti se tedy vztahuje na existenci manželství. Dále se zde musí jednat o soužití, které je trvalé a dlouhodobé a dochází zde ke společnému hospodaření, a to nejen finančnímu, ale i společnému užívání vybavení domácnosti. Rodinnou domácnost mohou také tvořit i další členové. Ve většině případů se bude jednat o nezletilé děti, byť i jednoho

¹² *Občanský zákoník: změny občanského zákoníku od ... : rejstřík : redakční uzávěrka ...*
Ostrava: Sagit, 2012-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-471-9.

¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

¹⁴ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

z manželů, které jsou součástí rodinné domácnosti, viz. dle § 689 Občanského zákoníku.¹⁵

Rodinná domácnost nevznikne v případě nesezdaného bezdětného páru.

Vedle pojmu rodinná domácnost je třeba si také ujasnit pojem obydlí. Dle § 743 Občanského zákoníku mají manželé obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost. Obydlí je ta prostora, kde se nachází rodinná domácnost. Jako obydlí je nejčastěji považován dům nebo byt, v němž manželé žijí.¹⁶

1.5 Společná domácnost

Ke vzniku společné domácnosti dochází v okamžiku, kdy alespoň dvě osoby žijí společně a společně se podílejí na úhradě svých potřeb, ale také mohou společně poskytovat péči jinému členu domácnosti.

Hlavním pojmovým znakem naplňujícím institut společné domácnosti je znak trvalosti soužití dvou a více osob. Za trvalé soužití se považuje takový stav, který není předem časově omezen.

K časovému omezení může dojít například u společného soužití dvou osob za účelem ošetřování jedné z nich nebo společné soužití studentů na internátě za účelem studia. Ke vzniku společné domácnosti také nedochází v případě krátkodobého ubytování, dočasného přespávání návštěvy nebo v případě výpomoci v domácnosti. Za časově omezené soužití nelze ovšem považovat soužití dospělé osoby spolu s dítětem, které po dosažení zletilosti společnou domácnost opustí.

Vedle již zmíněného znaku trvalosti soužití je zapotřebí také existence tzv. znaku hospodářského soužití. Jedná se o stav, kdy dvě nebo více fyzických osob spolu žijících nakládají se svými příjmy a přispívají na chod a fungování domácnosti společně, přičemž se dotyční nemusejí na chodu domácnosti podílet stejnou měrou, ale podle svých možností, schopností a vůle.¹⁷

¹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

¹⁶ *Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.14.08.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

¹⁷ *EPRAVO.cz: průvodce právem* [online]. [cit.14.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

O společnou domácnost tedy nepůjde v případě společného soužití dvou a více fyzických osob ve společné prostoře, pokud každá z těchto osob se svými finančními prostředky hospodaří samostatně.

Právní ale i soudní praxe dospěla k závěru, že žádná osoba nemůže být účastna trvalého soužití současně ve dvou nebo více společných domácnostech. Uvedený výrok také rozsudkem stvrzuje Nejvyšší soud České republiky.¹⁸

1.6 Vznik a trvání rodinné domácnosti

Vzhledem k tomu, že v současnosti zpravidla předchází společné soužití uzavření manželství, je uzavření manželství ta chvíle, kdy dle zákona vzniká rodinná domácnost. Není tomu tak ale vždy. Lze hovořit také o situacích, kdy partneři spolu nejdříve uzavřou sňatek a až poté se jim podaří nabýt společné bydlení.¹⁹

Rodinnou domácnost tedy tvoří ex lege manželé. Vyjma manželů mohou také rodinnou domácnost dále tvořit osoby stejného pohlaví, jedna dospělá osoba spolu s dítětem nebo nesezdaný pár spolu s dítětem a jejich společné rozhodnutí trvale společně bydlet a hospodařit.²⁰

Podmínka trvalého společného soužití musí být časově neomezená a jedná se o důležitý předpoklad k samotné existenci institutu rodinné domácnosti. Vedle trvalosti soužití je dalším předpokladem vzniku rodinné domácnosti společná úhrada nákladů za domácnost, to znamená, že manželé společně ekonomicky hospodaří se svými financemi dle svých možností a schopností, a podílí se tak na společných potřebách své rodinné domácnosti. To ovšem nevylučuje, aby si každý z manželů ponechal část svých finančních prostředků pro svůj vlastní účel.²¹

Občanský zákoník v § 690 stanoví, že „každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových

¹⁸ Nejvyšší soud: rozšířené vyhledávání [online]. [cit. 14.8.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/3E1D8771A74C2C82C1257A9A0030A983?openDocument&Highlight=0,

¹⁹ Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana [online]. [cit. 14.08.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

²¹ EPRAVO.cz: průvodce právem [online]. [cit. 14.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

*poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.*²²

K výše uvedeným předpokladům vztahujícím se ke vzniku rodinné domácnosti je nutno ještě dodat další podmínku, která zakládá existenci rodinné domácnosti, a tou je společná péče spolu žijících osob o rodinnou domácnost. Společnou péčí se rozumí aktivní výkon domácích prací a péče o osoby sdílející společné prostory rodinné domácnosti. Za domácí práce lze považovat například obstarávání a příprava jídla, udržování pořádku v domě či bytě, praní prádla, učení se s dětmi, návštěvy lékařů, ale také přispívání své osobní aktivity při jiných činnostech k řádnému udržování společné domácnosti.²³

V případě, že by manželé mezi sebou uzavřeli dohodu, dle které by jeden z manželů byl povinen zabezpečovat potřeby rodinné domácnosti a druhý by se na tomto nijak nepodílel, byla by dohoda pro rozpor s dobrými mravy v plném rozsahu neplatná.

Existence rodinné domácnosti je podmíněna výše uvedenými skutečnostmi a podmínkami a trvá po dobu, kterou jsou uvedené předpoklady plněny.²⁴

1.7 Základní vybavení rodinné domácnosti

Občanský zákoník v § 1667 definuje pojem základního vybavení rodinné domácnosti. *„Pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem. To neplatí, pokud pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.*²⁵

Pojem základní vybavení rodinné domácnosti se týká převážně dědictví, kde pozůstalá osoba nabývá vlastnické právo k movitým věcem, jenž tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když sama není dědicem.

²² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

²³ *EPRAVO.cz: průvodce právem* [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

²⁴ *EPRAVO.cz: průvodce právem* [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-povinnosti-manzelu-prispivat-na-naklady-rodinne-domacnosti-110293.html>

²⁵ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

Společně s pojmem obvyklé vybavení rodinné domácnosti, o kterém bude pojednáno v kapitole 1.8 níže, patří i základní vybavení rodinné domácnosti mezi termíny majetkového manželského práva. Význam obou pojmů je prakticky stejný, ale jejich rozlišení je významné.

Zákonné ustanovení § 1667 Občanského zákoníku má poskytovat ochranu pozůstalému manželovi a zabezpečit tak jeho nepříznivou životní situaci před zákonnými dědici. Rovněž je zde poskytována nepřímo také ochrana dětem manželů a rodině jako celku.²⁶

Základní vybavení rodinné domácnosti je souhrn věcí výrazně úžeji vymezený než obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Sestává se toliko z movitých věcí, které jsou pro lidský život nezbytné, a slouží výhradně k uspokojování základních životních potřeb. Například se může jednat o postel, ložní prádlo, lednici, nádobí, pračku, sporák, stůl. Pozůstalý, popřípadě registrovaný partner, nabývá vlastnické právo k uvedeným věcem ze zákona, vyjma případů, kdy pozůstalá osoba nesdílela se zůstavitelem bez vážných důvodů rodinnou domácnost.²⁷

Vlastnické právo k movitým věcem může také uplatňovat i manžel, který rodinnou domácnost opustil. Vzhledem k výše uvedenému je vlastnictví a spoluvlastnictví movitých věcí pro tyto účely zcela irelevantní. To platí i v případě nesouhlasu manželů, kteří by chtěli případné situaci předejít a uzavřít předmanželskou, manželskou či dědickou smlouvu. Jedná se totiž o kogentní právní úpravu, kdy subjekt práva nemůže postupovat jiným způsobem, než jak stanoví zákon.²⁸

V souladu s výše uvedeným lze základní vybavení rodinné domácnosti charakterizovat jako souhrn movitých věcí domácnosti, který obsahuje vybavení k uspokojování základních životních potřeb a jenž je využitelný toliko pro dědické řízení.

²⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

²⁸ *IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

1.8 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Novelizací Občanského zákoníku v roce 2012 vznikl nový institut rodinného práva, kterým je obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Uvedený pojem je zakotvený v § 698 Občanského zákoníku a je definován následovně: „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*“²⁹

V uvedeném případě se jedná o širší výklad práva než u institutu základního vybavení rodinné domácnosti, o kterém bylo pojednáno v kapitole 1.7.

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti je tedy tvořeno souborem movitých věcí, například myčka, pračka, lednice, postel, které slouží k uspokojování nezbytných životních potřeb rodiny, a to bez ohledu na vlastnictví k dané věci. Rozhodující je zde funkce, kterou předmětná věc plní. V případě, že v rodinné domácnosti žije také nezletilé dítě, považuje se za obvyklé vybavení rodinné domácnosti rovněž to, co dítě nezbytně potřebuje ke svému vývoji.³⁰

V případě nakládání s věcmi tvořícími obvyklé vybavení rodinné domácnosti je třeba souhlasu druhého manžela; to neplatí, nejedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. Jako příklad lze uvést situaci, kdy manžel bez vědomí manželky prodá lednici. Vzhledem ke skutečnosti, že se nejedná o věc zanedbatelné hodnoty, potřebuje manžel k prodeji také souhlas své manželky. V uvedeném případě se manželka může dovolat neplatnosti právního jednání svého manžela.³¹

Rovněž může nastat situace, kdy jeden z manželů nabyt do svého osobního vlastnictví věc ještě před uzavřením manželství. Předmětná věc tudíž spadá ze zákona výlučně do vlastnictví této osoby. Pokud se ovšem uvedená věc stane nezbytnou k uspokojování životních potřeb rodiny, pak k jejímu nakládání potřebuje vlastník věci také souhlas druhého manžela.

Občanský zákoník v § 3038 hovoří o tom, že věci patřící do obvyklého vybavení rodinné domácnosti dnem nabytí účinnosti tohoto zákona přestávají být součástí

²⁹ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

³⁰ *IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit.15.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

³¹ *DU.cz: daně, účetnictví, právo, práce a mzdy pro profesionály* [online]. [cit.16.8.2022]. Dostupné z: https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-698-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCofjP1Dmx8t50X_QR_x-iS-2e3kHCA/

společného jmění manželů. Zákonodárce tímto rozhodnutím zamýšlí vytvořit nový institut vlastnictví věci, který bude jen vzdáleně připomínat společné jmění manželů. V daném případě již nepůjde zúžit společné jmění manželů na věci, které tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, jak tomu bylo do současné doby. To bude znamenat buď menší zúžení movitých věcí, nebo zánik společného jmění manželů, protože věci patřící do obvyklého vybavení rodinné domácnosti již nejsou součástí společného jmění manželů.³²

Také stojí za připomenutí zmínit, že věci, které patří do obvyklého vybavení rodinné domácnosti, jsou vyjmuty z exekučního řízení. Blíže o této problematice hovoří občanský soudní řád v § 322 odst. 2.

Výše byly zmíněny jen některé movité věci, které mohou tvořit obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Nelze totiž sestavit striktní seznam věcí, které budou obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvořit. U každého případu proto bude třeba postupovat individuálně a jedinečně. To se týká rovněž exekučního řízení a také věcí, k jejichž samostatnému nakládání je třeba souhlasu druhého manžela, pokud ovšem půjde o věc, jejíž hodnota není nepatrná.³³

Zákon rovněž řeší situaci, kdy jeden z manželů rodinnou domácnost opustí bez úmyslu se vrátit. Zákonné ustanovení lze nalézt v § 699 Občanského zákoníku, které zní: „*Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Co náleží manželům společně si manželé rozdělí rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.*“³⁴

Jako příklad trvalého opuštění rodinné domácnosti lze uvést rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2002 pod spisovou značkou 26 Cdo 396/2001, který stanoví, že za trvalé opuštění rodinné domácnosti lze chápat situaci směřující k úmyslnému zrušení a následné neobnovitelnosti rodinné domácnosti.

³² *Advokátní kancelář v Opavě – Sýkora, Kania a partneři* [online]. [cit. 16.8.2022]. Dostupné z: <http://www.legalsk.cz/clanek/obvykle-vybaveni-rodinne-domacnosti>

³³ *DU.cz: daně, účetnictví, právo, práce a mzdy pro profesionály* [online]. [cit. 16.8.2022]. Dostupné z: https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-698-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCojP1Dmx8t50X_QR_x-iS-2e3kHCA/

³⁴ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

Trvalé opuštění rodinné domácnosti je úkonem faktickým a také právním. Jeden z manželů tak činí vlastním rozhodnutím, které je svobodné, dobrovolné a úmyslné.³⁵

1.9 Ochrana rodinné domácnosti

Rodinná domácnost podléhá zvláštní právní ochraně ze strany státu. Zvláštní právní pomoc se týká především rodiny, rodičovství a manželství. Jako příklad lze uvést Čl. 32 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jenž zní: *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“*³⁶

K ochraně rodinné domácnosti zákon používá několik určitých zásad, které je třeba respektovat a dodržovat.

První zásadou je společné hrazení nákladů rodinné domácnosti dle § 690 Občanského zákoníku. Uvedená zásada specifikuje rozsah vzájemné pomoci každého z manželů přispívat na potřeby rodiny dle svých možností, schopností a majetkových poměrů, aby byla životní úroveň všech členů rodiny zásadně srovnatelná. Tato zásada je úzce spojena se společným hospodařením rodinné domácnosti.³⁷

Další možností ochrany je přeložení rodinné domácnosti. V ustanovení § 743 odst. 2) Občanského zákoníku zákonodárce uvádí, že přeložit rodinnou domácnost lze jen z vážných důvodů a na základě žádosti jednoho z manželů. Druhý manžel by měl této žádosti vyhovět, pokud jsou důvody pro změnu závažnější než důvody setrvání. Pokud ovšem druhý manžel s požadavkem přeložit rodinnou domácnost nesouhlasí a vzájemně se neumí dohodnout, může být odmítavé stanovisko manžela nahrazeno rozhodnutím soudu. V takovém řízení by ale žalobce musel dokazovat závažné důvody pro změnu rodinné domácnosti a celkový zájem rodiny. Soud by se měl v uvedeném případě spíše

³⁵ Nejvyšší soud: rozhodnutí [online]. [cit.17.8.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/BFC042B312EAA9B1C1257A4E0069A082?openDocument&Highlight=0,

³⁶ Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, [1995?]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-475-7.

³⁷ IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů [online]. [cit.17.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

snažit manžele přivést ke vzájemné dohodě. Pokud by se tak nestalo, mohlo by rozhodnutí soudu v konečném důsledku vést k ukončení rodinné domácnosti, popřípadě i k rozvodu, protože by druhý z manželů byl nucen žít na místě, kde by žít nechtěl.

Velice důležitá je zásada omezení dispozice s nemovitostí, ve které se nachází rodinná domácnost. Tato ochrana je na místě především v případě, kdy se rodinná domácnost nachází v domě nebo v bytě, se kterým má právo nakládat pouze jeden z manželů, a bytu nebo domu je k bydlení rodiny třeba. Tento manžel nesmí s nemovitostí nakládat takovým způsobem, který by mohl bydlení ohrozit. Bez souhlasu druhého manžela nesmí nemovitost zcizit nebo zřídit právo, které by omezovalo bydlení manželů nebo rodiny.³⁸

Manžel ovšem smí s bytem nebo domem nakládat, pokud dostane písemný souhlas od svého druhého manžela, tak jak to stanoví Občanský zákoník v § 749.

Může pochopitelně nastat situace, kdy zcizení nebo zřízení práva k bytu či domu může být učiněno i bez souhlasu druhého manžela, a to pouze v případě, kdy manžel zajistí rodině a druhému manželovi po všech stránkách podobné bydlení jako dosavadní. Současná právní úprava ovšem výše uvedený pojem „po všech stránkách podobné bydlení“ nijak právně neupravuje. S největší pravděpodobností bude záležet na každém případě zvlášť a bude ponechán dostatečný prostor pro rozhodnutí soudu. Pojem „po všech stránkách podobné bydlení“ lze charakterizovat jako bydlení, které má stejný právní základ a jedná se o stejný druh jako předchozí bydlení, nejčastěji podobný byt nebo dům s podobnou podlahovou velikostí, lokalitou bydlení, kvalitou života i způsobem využití volného času.³⁹

V případě vzniku situace, kdy oprávněná osoba bude nakládat s domem či bytem, kde se nachází rodinná domácnost, a to bez souhlasu druhého, a nezajistí náhradní obdobné bydlení pro sebe, druhého manžela a děti, je druhý manžel

³⁸ *Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.18.8.2022].

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

³⁹ *IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit.18.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

oprávněn dovolat se neplatnosti takového úkonu dle § 747 odst. 2) Občanského zákoníku.⁴⁰

1.10 Dobrovolná odluka

V manželství mohou nastat případy, kdy jeden z manželů již s druhým manželem dále nehodlá žít a tvořit s ním manželské či rodinné společenství. Toto rozhodnutí jednoho z manželů musí být dobrovolné a trvalé. Nejčastějšími případy dobrovolného opuštění manželského společenství a porušením manželských povinností může být nevěra, domácí násilí, závislost manžela na alkoholu, drogách nebo gamblerství.⁴¹

V uvedeném případě se jedná o dobrovolnou odluku neboli dobrovolné opuštění rodinné domácnosti jedním z manželů, který tak činí svévolně, trvale a nemá zájem o obnovu jejich vzájemného společenství. Zde nastávají povinnosti druhého manžela stanovené v § 699 Občanského zákoníku. Tyto povinnosti se zakládají především na vydání všech věcí, které náleží k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a které náleží výhradně druhému z manželů. V případě, že se jedná o věci, které náleží manželům společně, tyto si manželé rozdělí rovným dílem, pokud to okolnosti dovolí. Při rozdělování věcí může dojít mezi manželi ke kolizi, a to ve chvíli, kdy jeden z manželů, který zůstane v rodinné domácnosti, nebude chtít určitou věc druhému manželi vydat. Jako důvod může uvést, že povaha věci vylučuje její rozdělení, nebo pokud se bude jednat o věc, kterou z osobních důvodů druhému manželi odmítá vydat, může mu její existenci úmyslně zatajit. Rovněž není manžel povinen vydat věc patřící do výlučného vlastnictví druhého manžela, který opustil rodinnou domácnost, a to v případě, pokud je nezbytná pro nezletilé dítě, které se v rodinné domácnosti nachází.⁴²

⁴⁰ *Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.19.8.2022].

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

⁴¹ *IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit.21.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

⁴² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

1.11 Nedobrovolná odluka

Nedobrovolná odluka znamená nedobrovolné opuštění rodinné domácnosti. V uvedeném případě lze hovořit o institutech veřejného práva, které omezují svobodný život a ukládají druhému z manželů povinnost strpět po určitou dobu daný úkon. Nejčastěji se jedná povinnosti stanovené dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád. Společným znakem uvedených kodexů je institut omezení osobní svobody osoby, a to v různých fázích trestního řízení. Zákonodárce tak reaguje na negativní a protiprávní chování jednotlivců vůči společenským normám se snahou o dodržování platné legislativy.⁴³

1.12 Zánik rodinné domácnosti

V případě, že nebudou naplněny podmínky trvání rodinné domácnosti, může dojít k jejímu zániku. K zániku rodinné domácnosti dochází nejčastěji buď smrtí jednoho z manželů, rozvodem, dohodou, případně neplatností manželství. Když jeden z manželů opustí rodinnou domácnost, má právo požadovat, aby mu druhý manžel vrátil věci, které náleží výhradně jeho osobě, a to v souladu s § 699 Občanského zákoníku. Věci, jež náleží manželům společně, si rozdělí rovným dílem, pokud to okolnosti umožňují. Uvedené ustanovení se nepoužije, jestliže se v rodinné domácnosti nachází nezletilé dítě, k jehož vzdělávání a dospívání jsou věci potřeba.⁴⁴

Jestliže jeden z manželů rodinnou domácnost opustí, má právo druhý z manželů, který se na rozvratu manželství zásadním způsobem nepodílel, na úhradu nákladů rodinné domácnosti. Uvedený případ směřuje hlavně vůči nezletilému dítěti, které se v rodinné domácnosti nachází, nebo k finančnímu zajištění druhého z manželů, který z důvodu společného soužití s druhým manželem musel změnit místo svého zaměstnání a sám není schopný finančně hradit náklady rodinné domácnosti.

⁴³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

⁴⁴ *IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit.22.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

Pokud rodinná domácnost již v minulosti jednou zanikla, je možné ji opět obnovit, a to po vzájemné dohodě obou manželů.⁴⁵

Nejvyšší soud dne 8. 6. 2004 pod spisovou značkou 26 Cdo 227/2004 o trvalém opuštění rodinné domácnosti vyslovil názor, že za trvalé opuštění rodinné domácnosti je možno chápat jednání, které směřuje k úmyslu domácnost zrušit a již ji neobnovit. V manželském soužití se jedná o takovou situaci, kdy jeden z manželů za dobu trvání manželství dům nebo byt úmyslně opustí, již se nehodlá vrátit a zpět obnovit manželské soužití. Po odchodu jednoho z manželů z rodinné domácnosti, který si s sebou vezme své osobní věci nebo si změní své místo trvalého pobytu, není podmínka trvalého opuštění rodinné domácnosti dle vyjádření soudu zcela naplněna. Opuštění společné domácnosti je nejen úkonem faktickým, ale také úkonem právním. Manžel, který rodinnou domácnost opouští, musí takto činit sám, svobodně, jednomyslně a dobrovolně.⁴⁶

2. Vývoj soukromého práva z pohledu historie

Soukromé právo bývá označováno jako právo, které slouží zájmům jednotlivce, nebo upravuje styk jednotlivce s jiným jednotlivcem. Soukromé právo nebylo na území našeho státu po dlouhou dobu kodifikováno jako celek. Prvotní impuls vzniku právních norem soukromého práva lze datovat okolo 18. století, kdy se začal utvářet tzv. moderní stát. V roce 1753 byla královnou Marií Terezií utvořena kompilační komise, která měla za úkol připravit osnovu tereziánského občanského zákoníku (Codex Theresianus civilis). Uvedený zákoník ovšem nebyl tak úspěšný, jak by si Marie Terezie přála. V roce 1786 byl za vlády císaře Josefa II. přijat tzv. josefínský občanský zákoník, který platil na území habsburské monarchie až do doby vydání Všeobecného občanského zákoníku (ABGB), jemuž se stal také jistou předlohou. Josefínský občanský zákoník obsahoval pouze obecnou část a rodinné právo. Všeobecný občanský zákoník byl vyhlášen 1. června 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb., vycházel z tradic římského práva a na

⁴⁵ *Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.28.8.2022].

Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

⁴⁶ *Nejvyšší soud: rozhodnutí* [online]. [cit.29.8.2022]. Dostupné z:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E3C0C81DFD4162D8C1257A4E006A83DE?openDocument&Highlight=0,

území Československa platil až do roku 1950. O Všeobecném občanském zákoníku bude detailněji pojednáno v kapitole 2.2.⁴⁷

2.1 Historický vývoj pojmu rodinná domácnost

Než se budeme věnovat jednotlivým právním kodexům, jež postupem času vznikaly na našem území, a jenž upravovaly právní postavení rodiny ve společnosti, musíme si říct něco málo k samotné historii rodinné domácnosti a osobám, které ji tvořily.

Rodinné právo bylo na území našeho státu po dlouhá staletí pod dohledem katolické církve a kanonického práva.

První právní úpravu rodiny a manželství lze najít v Břetislavových Dekretech z roku 1039, které stanovily, že právní poměry v rodině budou zcela pod kontrolou církve. Uvedená právní úprava zdůrazňovala výhradně monogamní způsob života a nerozlučitelnost manželství muže a ženy. Uzavírání manželství a řešení sporů ve společném obydlí obou jedinců příslušelo církvi a církevním soudům. Převážně se jednalo o církve katolické a od 15. století mohly také soudit kališnické konsistoře.⁴⁸

Se vznikem rodiny jako takové došlo k vytvoření pojmu „hlava rodiny“. Hlavou rodiny se mohl stát pouze muž (otec), kterému tak příslušela jistá práva a oprávnění.

Manželské a rodinné právo nacházelo oporu v římském právu, kde byl muž označen jako hlava rodiny (*pater familias*). Muž vlastnil veškerý majetek, jenž patřil do rodinné domácnosti, a jeho manželka nesměla s věcmi sama bez jeho souhlasu nakládat. Společným obydlím manželů byl dům muže, ve kterém společně žili a vychovávali své děti. Muž měl také neomezenou moc nad svou ženou a svými dětmi. Nerovné postavení ženy v rodině, její absolutní oddanost manželovi a respektování jeho názorů bylo ve společnostech důsledně dodržováno. Dle platného práva tehdejší doby nedocházelo k ochraně slabší strany. Děti byly

⁴⁷ NEČAS, Petr; POSPÍŠIL, Jiří. Důvodová zpráva k vývoji právní úpravy soukromého práva.

Nový občanský zákoník [online]. [cit.30.8.2022]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁴⁸ VESELÁ, Renata. *Vývoj rodinného práva do roku 1938*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 12 s. Právnícké sešity č. 73. ISBN 80-210-0794-X.

dle otcovské moci (*patria potestas*) plně podřízeny svému otci. Před dosažením zletilosti neměly žádnou způsobilost k právnímu jednání.⁴⁹

Jistá změna manželských a rodinných pravidel nastala až v období husitského hnutí a doby následující. Do této doby bylo manželství a rodina pod ochranou církve a církevního práva, které stanovilo, že manželství nikdy nesmí zaniknout za života manželů – „co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje“.⁵⁰

Hlavním a podstatným zásahem do manželských a rodinných poměrů došlo za vlády královny Marie Terezie a císaře Josefa II. Za jejich vlády docházelo k úpravám a novelizacím soukromého práva, kdy výsledkem jejich činnosti bylo vydání samotného základu občanského práva habsburské monarchie, a to Všeobecný občanský zákoník, jenž byl vyhlášen dne 1. června roku 1811 patentem císaře Františka I. Všeobecný občanský zákoník se stal hlavní předlohou pro vznik novodobých občanských zákoníků. Jedná se o velmi významnou právní normu, které bude věnována následující kapitola.

2.2 Obecný zákoník občanský

Všeobecný zákoník občanský (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, zkratka ABGB) byl vyhlášen 1. června roku 1811 patentem císaře Františka I. č. 946 Sb. z. s. a platil ve všech zemích rakouského císařství, vyjma Uher. Jedná se o velmi rozsáhlé dílo, které se stalo důležitou inspirační předlohou pro vznik mnoha novodobých občanských zákoníků. Skutečnost, že se jedná o kvalitní právní normu, dokládá také fakt, že i po určitých novelizacích a úpravách je v současné době stále účinný, například v Lichtenštejnsku nebo v Rakousku.⁵¹

Dne 28. 10. 1918 byl Obecný zákoník občanský do československého práva přijat na základě tzv. recepční normy č. 11/1918 Sb. a jednalo se o první účinný občanský zákoník na území nově vzniklého československého státu.⁵²

⁴⁹ GLOS, Josef, Vladimír FLEGL, Olga PLANKOVÁ a Senta RADVANOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: Orbis, 1965, 300 s.

⁵⁰ VESELÁ, Renata. *Vývoj rodinného práva do roku 1938*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 12 s. Právnícké sešity č. 73. ISBN 80-210-0794-X.

⁵¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.

⁵² VESELÁ, Renata. *Vývoj rodinného práva do roku 1938*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 12 s. Právnícké sešity č. 73. ISBN 80-210-0794-X.

Recepční zákon v čl. 2 stanovil, že „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti*“.⁵³ Na základě výše uvedeného byly do československého právního řádu vloženy právní předpisy Rakouska-Uherska. Tímto okamžikem začal na území Československa platit Obecný zákoník občanský, a tím došlo ke vzniku právního dualismu, kdy na jedné straně byl v Československu nově účinný Obecný zákoník občanský, a na straně druhé zůstaly v platnosti stávající právní předpisy. Změna nastala až v období tzv. „právní dvouletky“, tedy v letech 1948-1950, kdy došlo ke kodifikaci všech základních odvětví práva v Československu, a tudíž také k odstranění stávajícího právního dualismu.

První díl Obecného zákoníku občanského upravoval právo manželské a právo rodinné. Díky této právní úpravě byla po poměrně dlouhou dobu zaručena stabilita těchto právních norem a dodržování uvedených pravidel bylo pod dohledem státu. Obecný zákoník občanský definoval manželství jako jistou smlouvu mezi manžely, kdy manželství mohl uzavřít každý, komu v tom nebránila zákonem stanovená překážka. Překážky, jež bránily v uzavření manželství, byly v zákoně detailně formulovány. Rovněž od roku 1867 bylo před uzavření manželství třeba souhlasu orgánu veřejné správy. Souhlas se týkal především fyzické a mravní způsobilosti a také schopnosti po uzavření manželství uživit nejen sebe, ale i svou rodinu. U státních úředníků se například vyžadoval souhlas se sňatkem od přímého nadřízeného. Manželství dle Obecného zákoníku občanského vycházelo z nadřazeného postavení muže nad ženou. Manžel byl v souladu se zákonem hlavou rodiny a žena musela respektovat manželova rozhodnutí, pomáhat mu v domácnosti a plnit jeho nařízení.⁵⁴

Současná právní úprava v § 687 Nového občanského zákoníku již uvádí, že manželé mají rovná práva a rovné povinnosti.⁵⁵ V § 92 Obecného zákoníku občanského měla také žena povinnost doprovodit svého muže do jeho bydliště,

⁵³ Zákon č. 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 14. 9. 2022].

⁵⁴ VESELÁ, Renata. *Vývoj rodinného práva do roku 1938*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 12 s. Právnícké sešity č. 73. ISBN 80-210-0794-X.

⁵⁵ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

kde budou spolu tvořit rodinnou domácnost.⁵⁶ V současné právní úpravě zákona č. 89/2012 Sb. došlo k posílení práv žen a zákonodárce v § 692 odst. 1) stanovil, že o umístění rodinné domácnosti se mají manželé dohodnout.⁵⁷

Obecný zákoník občanský v § 40 definoval, které osoby budou dle zákona rodinu utvářet. Rodina se mohla sestávat pouze z muže, ženy a jejich dětí. Obecný zákoník občanský ovšem uvedenou definici formulovat šířeji, a to:

- dle § 44 se za rodinu pokládaly ty osoby, jejichž pokrevní příbuzenství značilo společné předky,
- dle § 165 mohla rodinu tvořit též svobodná matka a její nemanželské dítě,
- dle § 1101 mohly rodinu tvořit také osoby, které ve společné domácnosti žily.

V převážné většině případů Obecný zákoník občanský uváděl jako definici rodiny pouze první případ. Ostatní dva se používaly jen tehdy, pokud bylo explicitně stanoveno něco jiného.⁵⁸

Obecný zákoník občanský v § 174 stanovil, kdy a za jakých podmínek může dítě vést vlastní rodinnou domácnost, přičemž uvedené podmínky byly přísnější než současná legislativa, která umožňuje, aby rodinnou domácnost dle stanovených podmínek vedla již osoba starší 16 let. Mezi tyto podmínky lze zahrnout následující:

- dle § 672 Nového občanského zákoníku může soud v odůvodněných případech povolit uzavření manželství nezletilému, který není plně svéprávný, ale dovršil věku 16 let, a k uzavření manželství existují podstatné důvody. Vznik rodinné domácnosti je jistým následným předpokladem,
- dle § 37 Nového občanského zákoníku o přiznání svéprávnosti na návrh mladistvého, který dosáhl věku 16 let a je schopen se sám živit a obstarávat své záležitosti, rozhodne soud v okamžiku, kdy s daným

⁵⁶ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

⁵⁷ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁵⁸ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit. 1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

návrhem souhlasí také zákonný zástupce nezletilého. Po přiznání svéprávnosti mladistvému lze předpokládat také vznik rodinné domácnosti.⁵⁹

K časté příčině prohlášení manželství za neplatné byla dle § 60 Obecného zákoníku občanského tělesná nemohoucnost. Tělesná nemohoucnost znamenala problémy s početím dítěte. Je důležité si položit otázku, zdali se jedná o nemohoucnost dočasnou, nebo trvalou, a to z důvodu společného založení rodiny a rodinné domácnosti. Také je důležité konstatovat, že v dřívější době se manželství uzavírala primárně za účelem početí a následné výchovy dětí, ale v dnešní době došlo k jisté změně, a na uzavření manželství nejsou kladeny takové nároky.

Určitý základ právní úpravy základního vybavení rodinné domácnosti je možné nalézt v § 758 Obecného zákoníku občanského, jenž stanovil: „vedle dědického podílu náleží manželů na živu zůstalému jako přední odkaz movité věci k manželské domácnosti patřící, vedle dětí zůstavitelových však toliko to, čeho k vlastní potřebě jest mu třeba“. Pokud ovšem došlo k rozvodu manželů, tak manžel z vlastní viny rozvedený neměl dle § 759 Obecného občanského zákoníku žádné dědické právo na nárokování věcí patřících do společného obydlí.

Z ustanovení Obecného zákoníku občanského je možné vyčíst, že ochrana ženy jako slabší strany, jak je známo ze současné právní úpravy, nebyla právem zaručena. Důvodem byl jednak fakt, že muž byl považován za hlavu rodiny a žena jej musela v jeho rozhodnutích podporovat, ale také z důvodu jisté historické posloupnosti v průběhu vývoje společnosti.

V § 1238 Obecný zákoník občanský stanoví, že manželka se může vzdát vlastnického práva ke svému majetku ve prospěch manžela. Manžel tak může s majetkem ženy volně nakládat a provádět jeho správu bez jejího vědomí.⁶⁰

⁵⁹ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁶⁰ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit. 3.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

2.3 Občanský zákoník z roku 1950

Občanský zákoník č. 141/1950 Sb. nabyl účinnosti dne 1. ledna 1951 a je též často nazýván jako zákon střední, jelikož nahradil Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 a v roce 1964 byl sám nahrazen zákoníkem novým, který na území Československa platil až do roku 2013.⁶¹

Občanský zákoník se dělil na šest částí a byl schválen 25. října 1950 Národním shromážděním Komunistické strany Československa, která se po únorovém převratu v roce 1948 plně uchopila vlády. Nově vzniklý kodex obsahoval předem dané myšlenky, jejichž převážnou část můžeme nalézt i v současné právní úpravě, která je jimi do určité míry také ovlivňována. Jako příklad lze zmínit zavedení věkové hranice, na základě které bude moci jedinec plně nabývat svá práva a účastnit se právních jednání bez omezení. Touto hranicí je věk osmnácti let. V oblasti pracovního práva zavedl občanský zákoník věkovou hranici patnáct let, a to z důvodu zmírnění vlivu rodičů na dospívajícího jednotlivce, která si za své rozhodnutí má nést odpovědnost sama. Pokud by se jedinec v rámci svého rozhodnutí dopustil chybného jednání, tak mu s nápravou vzniklé situace může pomoci orgán sociální péče.⁶²

Poválečné období na území Československa bylo velmi komplikované. Nejen tvorba právních předpisů, ale také pracovní a soukromý život obyvatel státu byl plně pod dohledem komunistické strany. Tehdejší politický režim státu upřednostňoval veřejné vlastnictví před vlastnictvím soukromým a zabezpečoval kontrolu a dohled nad veškerým majetkem nacházejícím se na jeho území.⁶³

V rámci tzv. právnícké dvouletky, která nastala v letech 1948–1950, došlo na jedné straně ke sjednocení právní úpravy předpisů Československé republiky, a na straně druhé k vyčlenění právní úpravy týkající se rodiny do samostatného zákona. Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. ledna roku 1950, a občanský zákoník č. 141/1950 Sb., který nabyl účinnosti o rok později, tvořily dva hlavní předpisy soukromého práva.

⁶¹ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

⁶² NEČAS, Petr; POSPÍŠIL, Jiří. Důvodová zpráva k vývoji právní úpravy soukromého práva. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 5.10.2022]. Dostupné z:

<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁶³ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

Občanský zákoník z roku 1950 byl kodifikován z již výše zmíněných důvodů, z nichž jako nejdůležitější zásadu tehdejší politický režim upřednostňoval veřejné vlastnictví a zájem veřejnosti před vlastnictvím a zájmem soukromým.⁶⁴

V preambuli zákona o právu rodinném se hovoří o manželství mezi mužem a ženou, které je uzavřené v souladu se zákonem na základě dobrovolnosti, a trvání manželství bude ku prospěchu celé společnosti. Také se zaručuje rovné postavení mužů a žen a práva dětí bez rozdílu původu.

Povinnosti, jež vyplývaly z manželství, byly zákonodárcem popsány v § 15 zákona o právu rodinném. Jednalo se o vzájemné soužití, pomoc a věrnost. Jestliže nastala situace, kdy jeden z manželů byl nucen změnit místo svého zaměstnání nebo povolání, nepotřeboval k tomuto rozhodnutí, dle § 16 odst. 2 zákona o právu rodinném, souhlas druhého manžela.

Na rozdíl od Všeobecného občanského zákoníku, kde o všech podstatných záležitostech v rodině rozhodoval muž a žena jej musela následovat, zákon o právu rodinném v § 16 zmiňuje, že o podstatných záležitostech v rodině rozhodují manželé společně. Pokud se ovšem nedohodnou, musí za ně rozhodnout soud. Na první místo byl tedy kladen zájem rodiny, která byla z pohledu tehdejší vládnoucí politické strany v Československu základem státu.⁶⁵

Tehdejší politický režim stanovil občanům povinnost vztahující se k užívání nadměrného bytu. Občané státu byli povinni toto ohlášení činit místnímu národnímu výboru. Byt se považoval za nadměrný, pokud počet obytných místností přesahoval počet osob v něm žijících. Jednalo se o jakousi formu státního dohledu.⁶⁶

Určitý způsob ochrany uživatele bytu je poskytnut v § 177 Občanského zákoníku z roku 1950, který stanovil vyvratitelnou právní domněnku, že pokud bylo zřízeno právo bytu užívat, má se za to, že jde o vlastní potřebu uživatele a osob s ním žijících.

⁶⁴ BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Právnícká dvouletka: rekodifikace právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0.

⁶⁵ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.5.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4v6mrwguwtg>

⁶⁶ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.6.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mjthawte>

Další způsob ochrany osob žijících ve společné domácnosti jako členů rodiny je stanoveno v § 528 Občanského zákoníku. V tomto ustanovení zákonodárce uzákonil, že v druhé dědické skupině, pakliže je vyloučena existence zůstavitelových dětí, dědí osoba, jež žila nejméně jeden rok se zůstavitelem ve společné domácnosti, a která pečovala o společnou domácnost, nebo byla odkázána výživou na zůstavitele.

Když se budeme chvíli věnovat vybavení rodinné domácnosti, tak v § 531 Občanského zákoníku zjistíme, že pozůstalý manžel má v rámci dědictví právo dědit po zůstaviteli nedoplatky odměn za práci a opakující se důchod až do výše jednoho měsíčního příjmu. Do dědictví náleží také obvyklé vybavení domácnosti. Podmínkou ovšem je, že pozůstalý manžel musel se zůstavitelem žít před jeho smrtí ve společné domácnosti. Do obvyklého vybavení rodinné domácnosti náleželo například vybavení jako stůl, postel, skříň, záclona, lednice, koberec.⁶⁷

Naproti tomu stávající právní úprava dle § 1667 Nového občanského zákoníku připouští pozůstalému manželovi nabytí vlastnické právo pouze k věcem, které sestávají ze základního vybavení rodinné domácnosti. Podmínka společného sdílení rodinné domácnosti před smrtí zůstavitele je u obou ustanovení stejná.⁶⁸

Zákon o právu rodinném zavedl pojem „zákonné společenství majetkové“. V současné právní úpravě známe pod názvem „společné jmění manželů“. Veškerý majetek získaný za dobu trvání manželství kterýmkoliv z manželů je majetkem společným. To neplatí, pokud získal jeden z manželů věc za dobu trvání manželství buď dědictvím, darem, nebo se jedná o věc, jež náleží jeho osobní potřebě nebo výkonu povolání.

Při zániku manželství a následném vypořádání zákonného společenství majetkového je, dle § 27 zákona o právu rodinném, manžel, který do manželství vložil vlastní majetek, zaručena ochrana jeho navrácení, pokud o to požádá.⁶⁹

⁶⁷ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit. 7.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjjugewta>

⁶⁸ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

⁶⁹ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit. 7.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4v6mrwguwtg>

2.4 Občanský zákoník z roku 1964

V roce 1960 byla na území Československa vydána nová Ústava č. 100/1960 Sb., která byla postavena na základních pilířích socialismu, a na jejímž základě následně došlo k prvním přípravám vzniku nového Občanského zákoníku. Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. byl přijat Národním shromážděním Československé socialistické republiky na počátku roku 1964 a nabyl účinnosti dne 1. dubna 1964. Jednalo se o zákoník, který splňoval veškeré vlastnosti tehdejšího socialistického státu. Vedoucí myšlenkou nově vzniklého zákoníku byla ideologie marxismu – leninismu. Došlo tak ke vzniku kodexu, který se svým obsahem oddálil od tradic evropského kontinentálního práva za účelem naplnění společenských vztahů socialistické společnosti.⁷⁰

Dne 1. ledna 1964 nabyl účinnosti také nový zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, který nahradil dříve účinný zákon č. 265/1949 Sb. o právu rodinném.⁷¹

Občanský zákoník sestával z devíti částí, ale během jeho účinnosti byly tři části zrušeny. Ve své podobě upravoval občanskoprávní vztahy jako vztahy, které vznikaly mezi občany a socialistickými organizacemi a mezi občany navzájem.

Národní shromáždění Československa mělo jako hlavní záměr své činnosti v době přijetí občanského zákoníku snahu o omezení smluvní volnosti účastníků občanskoprávních vztahů a snahu upravit právem veškeré jednání subjektů práva, a to do sebemenších detailů. Následkem toho byl nucený vstup státu, do již zahájených rozhodnutí, ke kterým se stát musel vyjádřit a sdělit své stanovisko v předmětné věci. Jako příklad si můžeme uvést zákon č. 41/1964 Sb. o hospodaření s byty. Hlavním subjektem v oblasti zastupování zájmů státu v části přerozdělování bytů byly určeny Národní výbory.⁷²

Koncepčně se nový občanský zákoník odmítl přizpůsobovat formám vyhovujícím nesocialistickým sektorům. Hlavním a základním přesvědčením vytvoření občanského zákoníku byla jednota a podmíněnost zájmů občana

⁷⁰ NEČAS, Petr; POSPÍŠIL, Jiří. Důvodová zpráva k vývoji právní úpravy soukromého práva. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit.9.10.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

⁷¹ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.12.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyzv6ojufuytq>

⁷² SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.

v socialistické společnosti charakterizovaná tak, že stát se o každého svého občana postará, a každý občan má v rámci loajálnosti plnit a dodržovat všechny povinnosti vůči státu, zejména pak pracovat ku prospěchu celé společnosti. Konceptí soukromého práva bylo řízení společnosti prostřednictvím vydaných normativních právních aktů. To mělo za následek vydání převážně kogentních právních norem. V reálné situaci se ovšem uvedené pravidlo nepodařilo nikdy plně dodržet, jelikož bylo v rozporu se základním principem občanské svobody.

Při porovnání s občanským zákoníkem z roku 1950 zde došlo k dalšímu zúžení věcné působnosti. Na rozdíl od předchozí právní úpravy, která upravovala majetkové vztahy jako celek, se současná právní úprava soustřeďuje pouze na majetkové vztahy v oblasti občanské potřeby.

Zákonodárce při tvorbě nové legislativy zamýšlel vytvořit také nové instituty soukromého práva. Odmítl totiž převzít z předchozí právní úpravy institut kupní smlouvy a smlouvy o dílo, a to s odůvodněním, že v uvedených právních jednáních stojí naproti sobě subjekty s odlišnými zájmy, kdežto nový zákoník má tyto akty upravit v širší rovině vztahu občana ke společnosti. Na základě toho byla například smlouva o koupi nahrazena institutem „služba obyvatelstvu“. Vzniká nová terminologie, která nahrazuje původní vyjádření právních pojmenování. Z nejčtetnějších pojmů lze zmínit například pojem „osoba“ a „strana“, které jsou nahrazeny výrazem „účastník“. Pojem „svéprávnost“ je nahrazen pojmenováním „způsobilost k právním úkonům“ a „bezdůvodné obohacení“ je nahrazeno termínem „neoprávněný majetkový prospěch“.

Hlavní myšlenkou tvůrců občanského zákoníku z roku 1950 bylo zjednodušení právní materie jednotlivých institutů a jejich přizpůsobení ke srozumitelnosti veškerému obyvatelstvu. Naproti tomu občanský zákoník z roku 1964 měl právě opačný vývoj a snažil se výše uvedené hodnoty potlačit.⁷³

Od doby vzniku občanského zákoníku byly přijímány i další zákony, které podrobněji upravovaly i ostatní odvětví soukromého práva, například obchodní zákoník, zákoník práce a zákon o rodině. Následkem toho zůstal občanský zákoník dle ustanovení § 853 pro tato odvětví práva subsidiárním právním

⁷³ NEČAS, Petr; POSPÍŠIL, Jiří. Důvodová zpráva k vývoji právní úpravy soukromého práva. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 14.10.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

předpisem. Právní normy občanského zákoníku se v tomto případě uplatňovaly pouze za předpokladu, že se speciální právní úprava k dané problematice nevyjadřovala.

Občanský zákoník byl v průběhu své účinnosti několikrát novelizován. K nejvýznamnějším novelizacím došlo až po sametové revoluci, a to důsledkem změny politického režimu. Aby občanský zákoník mohl být i nadále součástí nového Československého právního řádu, musel projít celou řadou významných změn, jelikož jeho původní znění odpovídalo potřebám komunistického režimu. Změny se týkaly jak oblasti ekonomické, tak politické. Nejdůležitějším úkolem bylo vytvoření shody mezi občanským zákoníkem a Listinou základních práv a svobod. Jistý krok byl učiněn v roce 1991, kdy byla přijata novela občanského zákoníku, která nabyla účinnosti dne 1. ledna 1992. Nová právní norma se značným způsobem podílela na rozšíření společenských vztahů, jež byly zákonem upraveny. Rovněž zde došlo k posílení občanskoprávní úpravy ve všech částech občanského zákoníku. Jedná se především o nezávislost jednotlivců, vlastníků nemovitostí, nezávislost smluvního jednání, ale také princip satisfakce za způsobení majetkové nebo nemajetkové újmy. Po stránce terminologické se novela občanského zákoníku vrací k tradičním klasickým pojmům. Po změně politického systému na území Československa se občanské právo mohlo opět stát základem soukromého práva a navrátit se do oblasti evropského civilního práva 18. a 19. století.⁷⁴

2.5 Současná právní úprava dle nového občanského zákoníku

Nový občanský zákoník představuje, až na jisté výjimky, souhrn veškerých soukromoprávních vztahů, přičemž se snaží přizpůsobit moderním potřebám a upravit či upřesnit některá pravidla, která doposud nebyla v soukromém právu řešena, případně byla upravena příliš stručně. Do občanského zákoníku jsou implementovány české demokratické právní tradice a principy, ale i evropské principy a standardy soukromého práva.

⁷⁴ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.

Nový občanský zákoník byl schválen dne 3. února 2012 Parlamentem České republiky jako zákon č. 89/2012 Sb., čímž nahradil předchozí právní úpravu z roku 1964, ale i další zákony, které do této doby existovaly jako samostatné právní předpisy. Jako příklad těchto právních předpisů lze uvést kupříkladu zákon o rodině, obchodní zákoník, zákon o vlastnictví bytů nebo zákon o sdružování občanů.

Zákonodárce se při tvorbě nového občanského zákoníku inspiroval převážně rakouským všeobecným zákoníkem občanským (ABGB), dále zahraničními zákoníky, a to především zákonem německým, italským, nizozemským, švýcarským a rakouským.

Nový zákoník obsahuje celkem 3081 paragrafů a je rozdělen do následujících pěti částí:

- I. Obecná část (§ 1 až 654)
- II. Rodinné právo (§ 655 až 975)
- III. Absolutní majetková práva (§ 976 až 1720)
- IV. Relativní majetková práva (§ 1721 až 2990)
- V. Ustanovení společná, přechodová a závěrečná (§ 2991 až 3081).

Tyto jednotlivé části zákona se dělí na hlavy, díly, oddíly a pododdíly. Aby byl zákoník co nejpřehlednější, platí zásada, že každý paragraf by měl obsahovat maximálně dva odstavce a jeden odstavec paragrafu má sestávat nanejvýš ze dvou vět. V praxi se však tuto zásadu nepodařilo vždy dodržet. Instituty práva téhož původu jsou řazeny od jednodušších ke složitějším a od obecných ke zvláštním, nikoli naopak. Pokud je to možné, jsou v občanském zákoníku místo cizích slov použita výhradně slova česká.⁷⁵

Občanský zákoník je i nadále zákonem obecným (*lex generalis*). Pokud bude určitá právní otázka upravena zákonem speciálním (*lex specialis*), občanský zákoník se neuplatní. V případě, že žádný speciální zákon předmětnou právní otázku neupravuje, subsidiárně se použije ustanovení občanského zákoníku.⁷⁶

⁷⁵ Nový občanský zákoník: *moderní úprava tradičního a vyzkoušeného* [online]. [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/obecna-cast/obecne>

⁷⁶ Legis.cz: *průvodce soukromým právem* [online]. [cit. 17.10.2022]. Dostupné z: <https://www.legis.cz/Clanky/Novy-obcansky-zakonik-2014-1>

Každý právní předpis, který je v České republice v rámci tzv. legislativního procesu řádně projednán a schválen, musí být posléze vyhlášen ve Sbírce zákonů. Tímto okamžikem nabývá právní předpis své platnosti. Období mezi platností a účinností právní normy se nazývá legisvakanční lhůta. Tato vymezená doba je určena adresátům práva, aby se s novou právní normou mohli řádně seznámit, než se podle ní budou řídit. Stejný postup byl aplikován také na nový občanský zákoník, který nabyl platnosti 22. března 2012 a účinnosti 1. ledna 2014.⁷⁷

S novým občanským zákoníkem byly do našeho právního řádu přijaty jak zcela nové právní instituty, tak navráceny právní instituty, které nebyly slučitelné s tehdejší právním systémem, a na základě toho bylo vytvořeno celkem 3081 paragrafů.

Jako příklad zcela nových pojmů, které byly do občanského zákoníku vloženy, můžeme uvést tyto instituty: pacht, výprosa, výpůjčka, právo stavby, příslušenství věci, přestavek, rozhrada, závdavek, fundace, ústav, spolek a obchodní korporace.

S účinností nového občanského zákoníku také došlo ke změně názvu dříve zavedených pojmů. Pro bližší orientaci lze zmínit institut pronájmu, který byl ode dne 1. ledna 2014 nahrazen novým pojmem nájem. Dále půjčka byla nahrazena termínem zápůjčka, nemovitost byla nahrazena pojmem nemovitá věc, podnik se nově nazývá obchodní závod, právní způsobilost nahradil pojem právní osobnost a sdružení nahradil pojem společnost.⁷⁸

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem, dále z důvodu náročnosti, obsáhlosti a složitosti nejen pojmů, ale i norem nového občanského zákoníku, byla zákonodárcem určena legisvakanční lhůta v délce 21 měsíců.⁷⁹

Jak již bylo uvedeno výše, rodinné právo bylo v souvislosti s rekodifikací českého soukromého práva zahrnuto do části druhé (§ 655–975) nového občanského zákoníku.

⁷⁷ Hrad.cz: *aktuální tiskové zprávy* [online]. [cit. 19.10.2022]. Dostupné z: <http://vk.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/index.shtml>

⁷⁸ Váš daňový poradce: *pojmy z nového občanského zákoníku* [online]. [cit. 19.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vasdanovyporadce.cz/pojmy-z-noveho-obcanskeho-zakoniku/>

⁷⁹ Beneš advokátní kancelář: *legisvakance* [online]. [cit. 20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.bcak.cz/slovník-pravnich-pojmu/legisvakance/>

Úvodním termínem druhé části rodinného práva je pojem manželství. V § 655 zákona č. 89/2012 Sb. je manželství definováno takto: „*Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“⁸⁰ Manželé jsou jedním z několika subjektů, kteří mohou v současné době tvořit rodinnou domácnost. Jako další subjekt tvořící rodinnou domácnost lze uvést například rodič samoživitel a dítě, nevlastní rodič a dítě, samostatná domácnost potomka nebo registrovaní partneři dle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství. Podle toho, kdo domácnost tvoří, lze rozlišovat rodinnou domácnost jednočlennou nebo vícečlennou.⁸¹

Současná právní úprava občanského zákoníku, na rozdíl od předchozích právních úprav, garantuje manželům stejná práva a stejné povinnosti. Rovněž je kladen důraz na autonomii rozhodování manželů o důležitých záležitostech rodiny, o umístění rodinné domácnosti, popřípadě o jejich vzájemném způsobu života. Dodržováním těchto práv a povinností je předpokladem pro bezvadnou funkci a účel manželství.⁸²

V současné právní úpravě je zakotven pojem společné jmění manželů (dále jen „SJM“). Tento institut soukromého práva charakterizuje všechny věci, které mají majetkovou hodnotu, a během trvání manželství je nabyt buď jeden z manželů, nebo oba manželé společně.⁸³

V letech 1950 až 1964 se tento institut nazýval zákonné společenství majetkové⁸⁴ a v letech 1964 až 2013 se nazýval bezpodílové spoluvlastnictví manželů.⁸⁵

SJM vzniká při uzavření manželství a jedná se o specifickou formu spoluvlastnictví mezi manžely.

⁸⁰ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

⁸² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁸³ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

⁸⁴ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4v6mrwguwtg>

⁸⁵ Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.22.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyzv6ojufuytq>

Existují také výjimky, na základě kterých nelze do SJM zahrnout věci, jež slouží osobní potřebě jednoho z manželů, dále věci, které nabyl jeden z manželů darem, děděním nebo odkazem, jako náhradu nemajetkové újmy na svých přirozených právech, nebo jako náhradu za poškození, zničení nebo ztráty jeho výlučného vlastnictví.

Manželé rovněž mohou mezi sebou uzavřít písemnou smlouvu, do níž upraví své majetkové vztahy, a to jak před vznikem manželství, tak i v jeho průběhu. Tímto způsobem se manželé snaží předejít rozporům, které by mohly vzniknout při zániku manželství a následným vypořádáním SJM.

Nová právní úprava stanovila, že za SJM lze také považovat i zisk, který plyne z majetku, jenž náleží do vlastnictví pouze jednoho z manželů.

*„Jestliže jeden z manželů za trvání manželství nabude z prostředků patřících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek ze zákona součástí společného jmění manželů“.*⁸⁶

Součástí SJM jsou i dluhy vzniklé za trvání manželství na majetku obou manželů.

Užívání a nakládání s majetkem ve SJM přísluší kterémukoliv z manželů. Musí se ovšem jednat o běžné užívání. Nejde-li o běžné záležitosti, například využití části majetku pro podnikání, je třeba souhlasu i druhého manžela.⁸⁷

V úvodním ustanovení o rodičích a dětech současná právní úprava stanoví, že rodiče a děti mají vůči sobě navzájem povinnosti a práva, kterých se nemohou vzdát. Pokud by tak chtěli učinit, nebude se k jejich rozhodnutí přihlížet. Dítě je povinno dbát svých rodičů, ctít je a respektovat.

Do nového občanského zákoníku bylo nově zavedeno ustanovení, že dokud dítě nenabude způsobilosti k právním úkonům, mají rodiče právo jej usměrňovat výchovnými opatřeními, tak jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, současně s omezením k zachování ochrany jeho morálky, zdraví a práv jeho

⁸⁶ Rozhodnutí nejvyššího soudu: *nsoud.cz* [online]. [cit.23.10.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/71966E9E219063D8C1257A4E00694A37?openDocument&Highlight=0,

⁸⁷ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

vlastních i jiných osob a ochranu veřejného pořádku. Dítě má povinnost přijaté opatření svých rodičů snášet.⁸⁸

Stále platí, že rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, který zahrnuje především péči o jeho zdraví, rozumový, citový a mravní vývoj. Tento výčet je nově rozšířen o samotnou ochranu dítěte, udržování osobního styku s dítětem a zajišťování jeho výchovy a vzdělání a určení místa jeho bydliště. Nově občanský zákoník zdůrazňuje, že soud při rozhodování o rozsahu rodičovské odpovědnosti musí přihlížet k zájmům dítěte. Pokud se jedná o dítě starší dvanácti let, musí soud při tomto rozhodování brát v úvahu rozumovou a mravní vyspělost dítěte a jeho názor.

Rodičovská odpovědnost je ve vztahu k dítěti vykonávána jeho rodiči, a to takovým způsobem a v takové míře, která odpovídá jeho aktuálnímu vývojovému stupni. Jestliže rodiče rozhodují o vzdělání nebo o pracovním uplatnění svého dítěte, mají povinnost přihlídnout k jeho názoru, schopnostem a nadání.

V případě, že se rodiče ocitnou před rozhodnutím, které by mohlo ovlivnit zájmy dítěte, mají povinnost dítěti sdělit informace a skutečnosti k předmětné věci, aby si mohlo utvořit vlastní názor a tento jim sdělit; to neplatí, jestliže dítě není schopno si vlastní názor vytvořit nebo vlastní názor rodičům sdělit. Pokud se rodiče dítěte vzájemně nedokážou dohodnout o právních důsledcích, které jsou pro dítě významné, umožňuje nový občanský zákoník situaci, kdy v dané věci bude na návrh některého z rodičů rozhodovat soud. Jedná se o tzv. „významnou záležitost“.

Dalším novým ustanovením v oblasti rodinného práva je zabezpečení péče dítěte a jeho výchovy ze strany manžela nebo partnera rodiče dítěte, pokud společně žijí v rodinné domácnosti. Uvedená podmínka se vztahuje i na osobu, která s rodičem dítěte neuzavřela manželství či registrované partnerství, a žijí společně v jedné domácnosti. Obsah tohoto ustanovení se odkazuje na § 690 nového občanského zákoníku. Zároveň má dítě povinnost se dle svých možností, schopností a majetkových poměrů podílet na chodu domácnosti a jeho řádném fungování.

⁸⁸ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

Dalším novým a důležitým ustanovením, které je zavedeno v občanském zákoníku, je skutečnost, že rodiče dítěte nemohou výkon svého práva vztahujícího se k jejich osobnímu styku s dítětem svěřit žádné jiné osobě. Týká se to případů, kdy rodič musí odcestovat do zahraničí, nastupuje k výkonu trestu odnětí svobody nebo na léčení, a během této doby nemůže ke styku s dítětem pověřit například svou matku. Právo na styk s dítětem je jak součástí rodičovské odpovědnosti, tak i právo osobnostní, a nelze jej přenechat jiné osobě například na základě smlouvy.⁸⁹

Čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod stanoví, že: *„Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona“*.⁹⁰

Z uvedeného vyplývá, že stát v rámci pozitivního závazku ke svým občanům vyvíjí snahu a pomoc v udržování kontaktu vězněného s jeho rodinou a zajištění co možná nejlepších podmínek pro návštěvu dětí. Pokud nastane situace, že dojde k oddělení dítěte od rodiče, je povinností státu zajistit, aby nedošlo k přerušení kontaktu mezi těmito osobami, pokud to není v rozporu se zájmem dítěte. Jestliže dojde k omezení či vyloučení osobního styku rodiče a dítěte, musí být tento důvod postaven na přesvědčivých a závažných argumentech.⁹¹

2.6 Výchova dítěte v rodině

Nejdůležitější součástí v životě každého člověka je nepochybně narození jeho vlastního dítěte. Dítě patří k nejdůležitější části lidské existence. Je to dar, kterého si rodiče musí vážit, protože se nejedná o samozřejmost, a také proto, že umí rozzářit úsměv na tvářích všech, kteří se nachází v jeho bezprostřední blízkosti. Dítě je bezbranný tvor, kterému je nutno poskytnout tu největší ochranu. Je třeba mu také poskytnout patřičnou péči a starostlivost. Výchova dítěte se v průběhu lidské existence měnila a měnit se také bude i v budoucnu. Souvisí to nejen

⁸⁹ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

⁹⁰ *Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka ..* Ostrava: Sagit, [1995?]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-475-7.

⁹¹ NALUS: *databáze rozhodnutí ústavního soudu* [online]. [cit.25.10.2022]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=100283&pos=1&cnt=1&typ=result>

s politickým systémem daného státu, jeho fungováním, náboženským vyznáním a vzděláním, ale také s názory, postoji a hodnotami.

Samotná výchova dětí v rodině se v průběhu lidské populace neustále vyvíjela a měnila. Již od doby Marie Terezie existovalo několik typů rodin. Postavení těchto rodin ve společnosti dělila jejich zámožnost a také místo, kde rodina žila. Výchova dítěte se od jeho narození soustřeďovala převážně na domácí prostředí, a hlavní výchovnou roli zde sehrávala matka. Pokud byla rodina majetnější, starost o dítě a o domácnost byla přenechána chůvě nebo vychovatelce. Otec musel chodit každý den do práce, vydělávat peníze. Jestliže ale byla rodina z chudších poměrů, o domácnost a o děti se musela starat výhradně matka. Také docházelo k situacím, že se otci nepodařilo vydělat dostatek peněz, aby rodinu uživil. Potom ale musela jít peníze vydělávat i matka a děti častokrát zůstávaly doma samy. S nástupem Marie Terezie na trůn došlo k jistým změnám ve společnosti. Jako nejdůležitější reformu z roku 1774 nelze opomenout zavedení všeobecné vzdělávací povinnosti pro chlapce a dívky. Rodinné poměry v tehdejší době byly velice chudé. Bylo obvyklé, že se rodina skládala z pěti až devíti dětí. Děti neměly svůj vlastní pokoj a spávaly s rodiči v jedné místnosti, kde bylo také vyhrazeno místo na učení a hraní. Rodiny častokrát vlastnily pouze malý domek, v němž nebylo pro početnou rodinu až tolik místa, jako si dokážeme představit dnes. Až počátkem 20. století došlo k vytvoření jakési místnosti, která se začala nazývat „dětský pokoj“, v němž byl umístěn dětský nábytek, a kde začaly mít děti své soukromí. Z důvodu nedostatku peněz musely děti rodičům neustále pomáhat, a to jak v domácnosti, tak na poli či s domácími zvířaty. Děvčata nejčastěji pomáhala matce v domácnosti a v kuchyni, kdežto chlapci svému otci s dobyt看em. Práce bylo dost na každý den. Děti byly již od malička vedeny k poslušnosti a respektu k rodičům. Zapříčil to také fakt, že tehdejší rodiny byly více věřící. Rodina si tehdy musela vystačit s tím, co měla.⁹²

Děti byly již od malička vedeny k úctě a vážnosti ke svým rodičům, vykaly jim a musely je poslouchat na slovo. Vykání bylo jakýmsi projevem mezigeneračních vztahů a prohlubovalo větší vzájemnou úctu a přátelství mezi lidmi. Mladší lidé dávali vždy a všude přednost těm starším a čekali, až budou osloveni. Mezi

⁹² Národní muzeum: *muzeum 3000* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/aktuality/deti-a-detstvi-na-sklonku-habsburske-monarchie>

věřícími rodinami bylo vykáni silnější. K tykáni mezi rodiči a dětmi se postupně přistoupilo až po 1. světové válce.⁹³

Otec působil v rodině jako autorita, která častěji používala fyzické tresty než matka. Neexistovala skutečnost, že by dítě svým rodičům mohlo odmlouvat, jak to vidíme dnes v moderních rodinách. Dříve rodič udělil dítěti nějakou domácí práci nebo úkol, a dítě muselo tuto činnost bez zbytečného odkladu a bez odmouvání vykonat. Jinak se také mohlo stát, že otec dítěti zakázal jíst, nebo mu vymyslel jiný alternativní trest, aby se tato situace již příště neopakovala. Děti byly ovšem vychovávány k poslušnosti a k odmouvání rodičům moc často nedocházelo. Rodiče také měli právo řídit veškerou činnost a volný čas svých potomků. S tím byla spojena povinnost dítěte se svých rodičů na všechny činnosti dovolovat. Rodiče rovněž rozhodovali o budoucím povolání svého dítěte a popřípadě také o budoucím partnerovi.⁹⁴

Je naprosto pochopitelné, že se lidská populace neustále vyvíjí a společně s ní také výchova dětí. Pokud budeme společně hovořit o výchově dětí v rodině, tak je zřejmé, že v minulosti to děti neměly nijak jednoduché. Jak žily rodiny před několika staletími se můžeme dočíst buď z odborných článků, publikací nebo sociálních sítí. Pokud bychom chtěli získat autentické vzpomínky, tak se můžeme zeptat našich prarodičů. Určitě si vzpomenou, jak je jejich rodiče vychovávali, když byli malí, nebo jak trávili čas se svými prarodiči. Mezi krásnými historkami z jejich dětství jistě najdou pár vzpomínek, které jim připomenou, že ta doba, ve které žili, nebyla nijak lehká. Jen co přišli ze školy, museli jít pomáhat svým rodičům s hospodářstvím, přičemž práce to nebyla vůbec lehká. Museli nosit dříví, pást krávy, pracovat na poli nebo na louce sušit seno. Prakticky neměli žádný volný čas, aby si mohli pohrát s kamarády, nebo se jen tak procházet po vesnici. Jenže v téhle době to ani jinak nešlo, neboť bylo málo peněz i jídla, a pokud chtěla rodina alespoň trochu lépe žít, tak se do domácích prací museli zapojit všichni členové domácnosti, dětí nevyjímaje.

⁹³ Odmaturuj.cz: *referáty, seminární práce, maturitní otázky* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: <https://www.odmaturuj.cz/dejepis/mestanska-spolecnost-19-stoleti/>

⁹⁴ Táborský deník.cz: *zprávy z regionu* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/jak-jsme-si-drive-vice-vykali.html

Myslím, že současná generace adolescentů si ani nedokáže představit, jak lehký a bezstarostný život žijí. Tomuto faktu také dopomáhá proces urbanizace. Je logické, že i tito mladí lidé mají své povinnosti, které jsou ale úměrné jejich věku, místu bydliště a současné době. Poměrná část dětí žijících v dnešní době má své dětství poměrně snazší, protože se jim jejich rodiče snaží pomáhat, a to prakticky se vším. Důsledkem je fakt, že jakmile rodiče po svém dítěti vyžadují pomoc, tak se dítě ohradí, začne odmítat a chce znát důvod, proč to má udělat. Někteří rodiče, než aby začali dítě umravňovat, tak raději udělenou povinnost vykonají sami, protože se chtějí vyhnout konfliktu. Zde je vidět jasný ústup, nedůslednost a benevolence ze strany rodičů, která se bude i v budoucnu opakovat. Každý rodič by měl svému dítěti vymežit jisté hranice, které nelze překročit, a pokud se tak stane, musí dominantně zasáhnout a dítě umírnit.

Velice často se setkávám s názorem dnešních mladých rodičů, že dítě vychovávají v liberálním stylu. Osobně si myslím, že dítě má znát hranice svého chování již od útlého věku. Musí vědět, co je dobré a co naopak špatné. Kdo jiný mu má tyto vědomosti předat než jeho rodič. Jakmile se dítě dostane do společnosti, kdy začne například navštěvovat školku nebo školu, může dojít ke vzájemnému rozporu chování mezi ním a jeho okolím, protože si bude myslet, že jeho chování je normální, ale společností bude odsuzováno. Tito rodiče si neuvědomují, že liberálním stylem výchovy může z dítěte vyrůst egoista, který se nebude schopný normálně začlenit do společnosti.

3. Srovnání rodinné domácnosti dle českého a slovenského práva

Do obsahu této práce se její autor rozhodl v následující kapitole přiblížit a popsat pojem rodinné domácnosti také dle aktuální slovenské právní úpravy. Pohnutka, která vedla autora k vyobrazení a porovnání právního institutu rodinné domácnosti dle právní úpravy Slovenské republiky s právní úpravou České republiky, byl jistý záměr a to, že výše uvedené země utvářely od roku 1918 do konce roku 1992 jeden společný stát. Během uvedeného období byly na území Československa přijímány společné zákony, byla zde zavedena jednotná měna, jazyk a politika. Československý stát vystupoval vůči ostatním státům jako jeden

suverénní celek. Dne 31. prosince 1992 Československo zaniklo a vznikly dva samostatné suverénní státy, Česko a Slovensko. Slovenská republika je i nadále stát, který s Českou republikou sousedí a mají spoustu společných zájmů, a to nejen politických.

V roce 1964 byl Národním shromážděním na území Československa přijat zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník. Tento zákoník je v pozměněné podobě stále účinný na území Slovenské republiky. V České republice byl již nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník. Dne 1. dubna 1964 na území Československa nabyt účinnosti také zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Na Slovensku byl v roce 2005 nahrazen zákonem č. 36/2005 Sb., o rodině a o změně a doplnění některých zákonů. V České republice byl od 1. ledna 2014 nahrazen druhou částí nového občanského zákoníku.⁹⁵

Zákon o rodině č. 36/2005 Sb., tvořící hlavní právní normu na území Slovenské republiky, se skládá z těchto částí:

- I. Základní zásady (články)
- II. Prvá část – manželství
- III. Druhá část – vztahy mezi rodiči, dětmi a ostatními příbuznými
- IV. Třetí část – výživné
- V. Čtvrtá část – určení otcovství a osvojení
- VI. Pátá část – společné, přechodné a zrušovací ustanovení

Tyto jednotlivé části zákona se dále dělí na hlavy a v nich obsažené paragrafové znění. Aktuální právní norma rodinného práva na Slovensku má rozsah 120 paragrafů.⁹⁶

Jak již bylo zmíněno, na Slovensku upravuje rodinné právo samostatná právní norma. Do budoucna má ovšem zákonodárce v plánu rekonfiguraci slovenského soukromého práva a počítá s jednotnou úpravou občanského a rodinného práva,

⁹⁵ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.

⁹⁶ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: komentár*. Bratislava: C.H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-89603-72-5.

tak jak je tomu v současnosti v jiných vyspělých státech s kontinentálním právním systémem, kde jsou tyto vztahy upraveny přímo v občanském zákoníku.⁹⁷

V české právní úpravě lze rodinné právo nalézt v druhé části nového občanského zákoníku, a to konkrétně od § 655 do § 975. Rodinné právo jak u nás, tak na Slovensku spadá do práva soukromého.

Obě právní úpravy shodně stanoví, že manželé mají stejná práva a stejné povinnosti. Dále jsou povinni spolu žít, být si věrni, vzájemně se respektovat, vytvářet zdravé prostředí pro výchovu svých dětí, vzájemně se podporovat a respektovat svou důstojnost. Každý z manželů je povinen se starat o chod a uspokojování potřeb rodiny podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Uspokojování potřeb rodiny se vztahuje také na péči o děti a řádné fungování domácnosti. O věcech a záležitostech týkajících se rodiny rozhodují manželé společně. Pokud se na podstatných záležitostech domácnosti společně nedohodnou, rozhodne na návrh jednoho z nich soud. V běžných záležitostech je oprávněn jeden manžel zastupovat manžela druhého a naopak. Uvedené právo neplatí, pokud manžel předem druhému manželovi sdělí, že s jeho zastoupením nesouhlasí.

V české právní úpravě je v oblasti obstarávání záležitostí rodiny dále uvedeno, že manžel má povinnost respektovat názor druhého manžela a svého nezletilého dítěte při rozhodování o svém pracovním zařazení, studiu a jiných záležitostech. Také má jeden manžel právo, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a o svém majetku. Tyto informace se rovněž týkají jeho stávajících i budoucích pracovních, studijních a jiných příležitostí a také místa vzniku jejich budoucí rodinné domácnosti.⁹⁸

Zákon o rodině dle slovenské právní úpravy v § 28 stanovuje rodičovská práva a povinnosti. Součástí těchto práv a povinností je především:

- a) soustavná a důsledná péče o výchovu, výživu, zdraví a všestranný rozvoj nezletilého dítěte,
- b) zastupování nezletilého dítěte,

⁹⁷ JUDr. Jarmila Zahradníková: *legislativa rodinného práva* [online]. [cit.29.10.2022]. Dostupné z: <https://zahradnikova.sk/legislativa-rodinneho-prava/>

⁹⁸ PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-653-1.

c) správa majetku nezletilého dítěte.

Rodičovská práva a povinnosti náleží oběma rodičům bez výjimky. Při vykonávání svých práv vůči dítěti jsou povinni hájit výše zmíněné zájmy svého nezletilého dítěte.

Naproti tomu v občanském zákoníku dle české právní úpravy je v § 858 definována rodičovská odpovědnost šířeji a detailněji. Tato rodičovská odpovědnost obsahuje jak povinnosti, tak práva rodičů dítěte, jenž se zakládají zejména na péči o jeho citový, rozumový, zdravotní, tělesný a mravní vývoj, ochranu jeho osobnosti, udržování osobního styku s dítětem, zabezpečení jeho vzdělání a výchovy, zastupování a správu jeho majetku a stanovení místa jeho bydliště. Pokud dojde k situaci, že jeden z rodičů začne svou rodičovskou odpovědnost vůči dítěti závažným způsobem zneužívat nebo zanedbávat, dojde k situaci, že soud jej jeho rodičovské odpovědnosti zbaví.⁹⁹

Příkladem může být rozsudek Nejvyššího soudu: *„Zbavení rodičovské odpovědnosti sleduje blaho dítěte tam, kde tento zásah je současně jediným účinným prostředkem ochrany dítěte a potřeba jeho provedení musí v každém konkrétním případě, z hlediska intenzity řádného nevykonávání rodičovské zodpovědnosti rodičem, převážit nad právem dítěte na rodinný život, zachování rodinných svazků, na péči rodičů a osobní kontakt s nimi, nad právem znát své rodiče. I v takové situaci, kdy je dán zájem dítěte na úpravě již nastolených rodinných vztahů, je třeba při výběru konkrétního opatření představujícího zásah do práva na rodinný život zvažovat jeho přiměřenost. Lze-li legitimního cíle dosáhnout mírnějšími prostředky, než jaké jsou některým z účastníků navrhovány, pak je na místě zvažovat tento mírnější zásah.“*¹⁰⁰

Osobně si myslím, že v české právní úpravě jsou práva a povinnosti dítěte charakterizována lépe a obsáhleji. V současné době je velice důležité, aby dítě bylo, pokud možno co nejlépe zajištěno jak po stránce fyzické, sociální a společenské, tak také po stránce právní, jelikož se jedná o subjekt práva, který se

⁹⁹ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

¹⁰⁰ *Nejvyšší soud: rozhodnutí nejvyššího soudu pod sp. zn. 30 Cdo 4045/2011* [online]. [cit.29.10.2022]. Dostupné z:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/890F1D0FCF3A9F9EC1257D550035A0F9?openDocument&Highlight=0,

není schopen sám právně hájit a zastupovat. Dítě je závislé na pomoci jiné osoby. Tuto roli za dítě přebírá jeho zákonný zástupce, který ovšem musí dodržovat literu zákona. Pokud ovšem není jisté protiprávní jednání řádně legislativou upraveno, nemůže v případě potřeby zákonný zástupce dítě ochránit a pomoci mu. Dítě je nejzranitelnější subjekt práva v jakémkoliv právním systému, a proto je třeba dbát i do budoucna k jeho náležité ochraně a zabezpečování jeho zájmů, potřeb a práv.

Dle slovenské právní úpravy je v § 32 zákona o rodině stanoveno, že hlavní povinností rodičů je spravovat majetek nezletilého dítěte, a to s náležitou starostlivostí. Rodiče nezletilého dítěte, kteří spravují jeho jmění, mohou z této správy užívat získané výnosy pouze k uspokojování potřeb dítěte a v případě nutnosti také v přiměřeném rozsahu na uspokojování potřeb samotné rodiny. Po dosažení zletilosti dítěte je povinností rodičů mu odevzdat spravovaný majetek nejpozději do 30 dní od dosažení jeho plnoletosti.¹⁰¹

V občanském zákoníku je v § 896 stanoveno, že rodiče mají jednak povinnost, ale také právo pečovat o jmění nezletilého dítěte, hlavně je jako řádní hospodáři spravovat. Pokud se jedná o finanční prostředky dítěte, které nebudou k úhradě této správy potřeba, musí s nimi rodiče dítěte nakládat s řádnou opatrností. Dle českého práva jsou rodiče, kteří spravovali majetek dítěte, povinni nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy dítě nabylo zletilosti, mu tento majetek předat.¹⁰²

Zahraniční právní úprava stanoví povinnost rodičů vydat dítěti spravovaný majetek nejpozději do 30 dní od dosažení jeho zletilosti. Dle českého práva je tato povinnost stanovena na dobu šesti měsíců od nabytí plné svéprávnosti dítěte a nestanoví žádnou formu, jakým způsobem tento majetek mají rodiče dítěti předat. Dle mého názoru je v tomto ohledu zahraniční legislativa z důvodu časového období předání spravovaného majetku dítěti rychlejší než u nás. Jakmile dítě dosáhne zletilosti a bude mít zájem si například najít vlastní bydlení a chtít se osamostatnit, může se také stát, že předání spravovaného majetku mohou rodiče z jakéhokoliv důvodu protahovat, a dítěti tím způsobit v jeho nové životní etapě

¹⁰¹ PAVELKOVÁ, Bronislava, Gabriela KUBÍČKOVÁ a Vlasta ČEČOTOVÁ. *Zákon o rodině: komentár s judikaturou*. Bratislava: Heureka, 2005. ISBN 978-80-89122-24-8.

¹⁰² KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Píseň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

problémy. Mám namysli například úhradu rezervačního poplatku za pronájem bytu. Obecně je známo, že ten, kdo rezervační poplatek uhradí dříve, ten se do bytu může nastěhovat. Proto si myslím, že je třeba dítěti v tomto ohledu co nejvíce pomoci, a to nejen po právní stránce.

Ve druhé hlavě zákona o rodině lze nalézt kapitolu osvojení, v níž je stanoveno, že se osvojitelem může stát pouze fyzická osoba, která je plně svéprávná, je zdravotně, osobnostně a morálně způsobilá, je zapsána v seznamu žadatelů o osvojení dle zvláštního právního předpisu a způsobem svého života a života osob, které s ní žijí ve společné domácnosti, zaručí, že osvojení bude v zájmu nezletilého dítěte. Dále musí být mezi osvojencem a osvojitelem přiměřený věkový rozdíl. Osvojitel může osvojit pouze nezletilou osobu, pokud to je v jejím zájmu. Pokud je nezletilé dítě schopno posoudit rozsah osvojení, je vyžadován také jeho souhlas. Nezletilé dítě musí být před rozhodnutím soudu nejméně po dobu devíti měsíců v péči budoucích osvojitelů. V této době hradí náklady s uvedenou péčí budoucí osvojitelé.¹⁰³

Osvojení lze nalézt v občanském zákoníku, a to od § 794 do § 854. V české právní úpravě je stanoveno, že osvojit lze jak osobu nezletilou, tak osobu zletilou, a to vždy na základě předchozího rozhodnutí soudu. Osvojitel musí být při osvojení zletilý a plně svéprávný. Způsob života, osobnostní vlastnosti a důvod osvojení musí zaručit, že bude pro osvojené dítě dobrým rodičem. Mezi osvojitelem a osvojencem musí být přiměřený věkový rozdíl. Tento věkový rozdíl musí činit dle zákona nejméně 16 let. Osvojení je také vyloučeno mezi příbuznými v linii přímé a mezi sourozenci. Pokud osvojované dítě dosáhlo věku alespoň dvanácti let, je třeba respektovat jeho souhlas. Pokud uvedeného věku nedosáhlo, dá jeho jménem souhlas s osvojením opatrovník. Souhlas s osvojením může dát matka dítěte nejdříve šest týdnů po narození dítěte, na dřívější souhlas nebude brán zřetel. Jestliže nedojde k osvojení dítěte do šesti let ode dne, kdy byl dán jeho souhlas, osvojení pozbude účinnosti.¹⁰⁴

¹⁰³ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: komentár*. Bratislava: C.H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-89603-72-5.

¹⁰⁴ KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

Jak již bylo uvedeno výše, dle českého práva je vyloučeno osvojení mezi příbuznými. Tuto skutečnost potvrdil svým usnesením také Nejvyšší soud. Rozhodnutí Nejvyššího soudu zní následovně: „*Vyslovení osvojení brání blízký příbuzenský vztah mezi osvojitelem a osvojencem. Má-li být osvojením založen takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodiči a dětmi, nemohou být uvedené osoby v takovém příbuzenském poměru, který by byl v rozporu se vztahem založeným osvojením. Nebylo by ani k prospěchu dítěte, kdyby v důsledku osvojení mělo dojít k záměně již existujících příbuzenských vztahů, jak je tomu především v případě, kdyby se prarodiče dítěte stali jeho rodiči.*“¹⁰⁵

Současná legislativa stanoví podmínky, které musí být ze strany osvojitele splněny, aby mohl být proces osvojení realizován. Jako jedna z podmínek je také věkový rozdíl minimálně 16 let mezi osvojitelem a osvojencem. Tento věkový rozdíl vnímám pozitivně. Rodič dítěte by měl mít jisté znalosti a zkušenosti, které se získávají v průběhu života, ale také věkový odstup od svého dítěte. Podobná situace existuje u biologických rodičů a jejich dětí. I zde je jistá věková hranice. U osvojení je ale rozdíl v tom, že osvojitel osvojuje úplně cizí osobu za vlastní. Je to nahrazení biologického rodičovství právním. Z uvedeného důvodu proto musí být osoba osvojitele plně svéprávná a musí mít předpoklady dobrého rodiče. Osvojení má za cíl plně nahradit biologickou rodinu a vše, co k ní přirozeně patří, například rodinné zázemí, rodinné vztahy a základní potřeby osvojeného dítěte. Také vnímám velice pozitivně fakt, že dítě starší dvanácti let má právo vyjádřit svůj názor s osvojením a osobami, se kterými bude sdílet společnou domácnost, a tento názor je soud povinen reflektovat. Osvojení je velice náročný proces nejen pro dítě, ale také pro osoby a orgány, které jsou povinny vše zařídit.

3.1 Úvahy de lege lata

Soukromé právo upravuje soukromé poměry osob. V převážné části se jedná o záležitosti rodinné a majetkové. Tato právní norma je velice rozsáhlá a koncentruje velké množství pojmů a institutů. V kontinentálním právním systému se úprava

¹⁰⁵ Nejvyšší soud: rozhodnutí nejvyššího soudu pod sp. zn. 30 Cdo 1591/208 [online].

[cit. 1.11.2022]. Dostupné z:

https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/661EC20C55D9AE59C1257A4E0068B47C?openDocument&Highlight=0,

soukromého práva vkládá do rozsáhlejších kodifikačních publikací, jež lze nazývat občanské zákoníky nebo také kodexy. Hlavní záměr zákonodárce byla tedy skutečnost spočívající v koncentrování soukromoprávních vztahů z několika jednotlivých právních norem do jedné hlavní. Touto hlavní právní normou je nový občanský zákoník, který nahradil předchozí československý občanský zákoník a další zákony, mimo jiné také zákon o rodině. Klíčovou pohnutkou zákonodárce bylo, aby byl nový zákoník moderní a přizpůsoboval se současné době. Také má za cíl upravit některá pravidla, která buď soukromé právo neřeší vůbec, nebo jsou upravena jen okrajově.¹⁰⁶

Výhodu spatřuji v úvahách zákonodárce, který se tímto kodexem snažil utvořit jakousi terminologickou jednotnost, snahu o jednoduché pochopení a praktické využívání jednotlivých právních norem. Občanský zákoník sice obsahuje 3081 paragrafových znění, ale je velice přehledný a srozumitelný i pro jedince bez speciálního právního vzdělání. Srozumitelnost zákoníku spatřuji v tom, že je přehledně rozdělen do pěti hlav, které se dále dělí na díly, oddíly a pododdíly. Občanský zákoník má snahu o nahrazování cizích slov českými, a pokud to okolnosti jen trochu umožňují, preferuje toto využití. Také oceňuji, že se občanský zákoník snaží vrátit k tradiční české právní terminologii a zavádí právní pojmy a termíny jako například rozhrada, pacht, závdavek, výprosa nebo přestavek. Předěšlé zákoníky se této terminologii snažily spíše vyhnout. Hlavním důvodem byl politický režim, který na území našeho státu panoval. Český jazyk je bohatý na utváření slov a slovního spojení, a i když se v některých případech může jednat o slova buď zastaralá nebo málo používaná, tak by bylo na škodu, aby došlo k jejich úplnému zániku. Nebojím se říct, že ze strany zákonodárce byla při tvorbě občanského zákoníku odvedena velmi dobrá práce a do českého právního řádu byl vložen kodex, který se může rovnat i jiným evropským kodexům soukromého práva ve vyspělých státech. Společnost se ovšem neustále vyvíjí, a proto bude také zapotřebí tuto právní normu neustále novelizovat a upravovat nejenom potřebám lidí, ale také všem ostatním subjektům, kterým poskytuje ochranu.

¹⁰⁶ Důvodová zpráva: vývoj právní úpravy soukromého práva [online]. [cit.5.11.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

3.2 Náměty de lege ferenda

Občanský zákoník se sice snaží mnohými změnami přizpůsobit jiným evropským kodexům soukromého práva vyspělých států, ale v některých oblastech naší společnosti poněkud zaostává a určitou problematiku neupravuje. Jednou z těchto situací je neexistence právní úpravy nesezdaného soužití. Při rekodifikaci soukromého práva zákonodárce opomněl tento institut do nového občanského zákoníku zavést a právně upravit.

Nesezdané soužití lze definovat jako dlouhodobé faktické soužití dvou osob odlišného pohlaví (druh a družka) tvořících životní společenství.¹⁰⁷

V současné době ovšem nesezdaných párů hojně přibývá, ale také děti, které se těmto osobám do takového svazku narodí. Zde je ovšem předpoklad, že tyto děti v budoucnu budou aplikovat stejnou životní teorii jako jejich rodiče a také budou se svým partnerem žít v nesezdaném svazku. Jedná se o jakýsi trend současné moderní doby, a to hned z několika důvodů:

- Manželství začíná ztrácet svůj smysl a hodnotu. Intenzita rozvodovosti se v ČR začala navyšovat po roce 1989. V období kolem roku 2010 došlo k historickému maximu, kdy v této době bylo manželství ukončeno u každého druhého páru. Poté došlo k jistému poklesu míry rozvodovosti na konečných 44 %. I přes snížení míry rozvodovosti je ale počet rozvedených párů vysoký.¹⁰⁸
- Osoby, které se již v minulosti rozvedly, mohou v tento institut ztratit důvěru, a při navázání dalšího vztahu budou již preferovat mimomanželský svazek.
- V současné době není ze strany státu uplatněna žádná motivace pro vstup do manželství, jak tomu bylo dříve.¹⁰⁹
- Postavení ženy ve společnosti se čím dál více posiluje. Díky této skutečnosti se ženy stávají méně závislé na mužích a svůj život si mohou

¹⁰⁷ IURIUM WIKI.cz: *otevřená encyklopedie právních pojmů* [online]. [cit.10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.iurium.cz/2016/03/01/nesezdane-souziti-obecne-pojednani-a-jeho-vyznam-v-pravu/>

¹⁰⁸ Český statistický úřad: *obrat v rozvodech* [online]. [cit.11.11.2022]. Dostupné z: [Obrat v rozvodech | ČSÚ \(czso.cz\)](https://www.czso.cz/)

¹⁰⁹ Statistika & my: *magazín Českého statistického úřadu* [online]. [cit.11.11.2022]. Dostupné z: [Spolu, s dětmi, ale bez oddacího listu | Statistika&My \(statistikaamy.cz\)](https://www.statistikaamy.cz/)

uspořádat dle vlastní představy, na první místo mohou řadit například vzdělání a kariérní růst, a tím posouvat do pozadí možná už pro ně přežitý styl péče o děti a starost o rodinnou domácnost.

- Některé páry o založení rodiny ani neuvažují. Může to být způsobeno příliš hektickým životním stylem a pracovní vytížeností, ale také jistým závazkem, který v sobě nově příchozí potomek skrývá.
- Osoby, které spolu žijí v mimomanželském svazku, tak mohou svůj vztah jednoduše bez jakýchkoliv formalit ukončit.
- V dnešní době dochází ze strany populace ke svobodnému rozhodování v možnosti uspořádat si život podle svého. Pokud není lidem určováno, jak mají žít, tak si zvolí pro ně nejlepší a nejvýhodnější alternativu.

Dle mého názoru v následujících letech bude párů, které tvoří nesezdané soužití, i dále přibývat, a proto by bylo vhodné, aby zákonodárce tento typ soužití co nejdříve legislativně upravil. K mimomanželskému vztahu patří rovněž práva a povinnosti, která by měla být upravena takovým způsobem, aby život obou partnerů nebyl nijak omezován.

Problémem vzniku nesezdaného soužití je jeho vznik, který není upraven žádnou právní skutečností, která by jasně stanovila jeho počátek, tak jak je tomu u vzniku manželství. Nebylo by od věci stanovit několik znaků, které by počátek a existenci nesezdaného soužití stanovily. Stejný problém může nastat v případě, kdy by mělo dojít k zániku nesezdaného soužití. Tato právní skutečnost rovněž není zákonem nijak definována a problematická situace může nastat třeba v případě uzavření kupní nebo jiné smlouvy, kdy by se muselo prokázat, zda obě osoby tvoří pár, a tudíž mohou sestávat v mimomanželský vztah.

I přes eventuální budoucí legislativní úpravu nesezdaného soužití nelze zapomínat na stále trvajícím nejstarší svazek mezi mužem a ženou, tj. manželství, který tvoří hlavní institut rodinného života a výchovy dětí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. Výchova dětí z pohledu současných rodičů

Empirická část mé diplomové práce je založena na kvantitativním výzkumu. Jako formu kvantitativního výzkumu jsem zvolil standardizovaný dotazník. „*P. Gavora (2000) vymezuje dotazník jako způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí*“.¹¹⁰

Pro získání příslušných dat byl vytvořen dotazník, který sestával z dvanácti otázek. Všechny otázky byly uzavřené, což umožňovalo respondentům rychlou a jednoznačnou odpověď.

Celkem jsem rozdál 100 dotazníků. Zpět se mi vrátily všechny a všechny byly rovněž správně vyplněné. Z uvedeného důvodu mi odpadla překážka nějaký dotazník pro nesprávnost jeho vyplnění vyřadit.

4.1 Hlavní cíl výzkumu

Hlavním cílem mé diplomové práce je zjistit, jaký styl výchovy je v dnešní době preferován u rodičů, kteří se v rodinné domácnosti starají o své děti. Ve výzkumu se zaměřím především na to, jestli se v rodině uplatňuje styl liberální, demokratický, nebo autoritářský. Dalším cílem je zjistit, jaké formy odměn a trestů u svých dětí rodiče upřednostňují. Cílem zjištění bude skutečnost, jestli rodiče upřednostňují spíše odměny duševní, nebo materiální a tresty fyzické, nebo psychické. Rovněž bude ve výzkumu vyhodnocen věk a vzdělání rodičů jako hlavní atributy ovlivňující způsob výchovy dětí.

4.2 Výzkumný vzorek

Výzkumným vzorkem jsou rodiny, které mají v době výzkumu alespoň jedno dítě.

Ze základního souboru (populace) byla vybrána určitá část prvků (výběrový soubor), která bude tento základní soubor reprezentovat. Aby byl výzkum co možná nejvíce reprezentativní, byl dotazník náhodně předán tomuto výběrovému

¹¹⁰ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

souboru, aby se vyloučil jakýkoliv subjektivní pocit, byť i nevědomý, který by mohl celý výzkum znehodnotit.¹¹¹

4.3 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem zvolil dotazník, a to konkrétně kvantitativní, aby bylo možné oslovit co nejvíce respondentů. Dotazník obsahoval celkem dvanáct otázek, které byly seřazeny dle psychologického hlediska, a to od obecných a jednoduchých až po složitější a náročnější. Předmětný dotazník byl v celém svém rozsahu anonymní. Respondenti byli o této skutečnosti v jeho úvodu obeznámeni. Při sestavování dotazníku byl kladen důraz na validitu, reliabilitu a praktičnost.

Jak již bylo zmíněno výše, dotazník obsahoval přesně dané a formulované otázky, na které respondenti odpovídali dle předepsaných odpovědí. Otázky a odpovědi byly sestavovány takovým způsobem, aby na respondenta nepůsobily náročně a nezajímavě.¹¹²

4.4 Stanovení hypotéz

Součástí diplomové práce je ověření následujících hypotéz:

H1 – V současné době zastávají rodiče spíše demokratický styl výchovy než autokratický.

H2 – V současné době rodiče preferují spíše odměny duševní povahy než odměny materiální.

H3 – V současné době rodiče spíše zastávají teorii dítě netrestat než využívat fyzický nebo psychický nátlak či útok.

Hypotézy tvoří hlavní součást kvantitativně orientovaných výzkumů. K dnešnímu pochopení samotného významu a postavení hypotéz ve výzkumu do značné míry přispěl filozofický směr, jenž se nazývá kritický racionalismus, který

¹¹¹ Wikisofia.cz: *postup při návrhu a realizaci empirického významu* [online]. [cit.10.1.2023].

Dostupné z:

https://wikisofia.cz/wiki/Postup_p%C5%99i_n%C3%A1vrhu_a_realizaci_empirick%C3%A9ho_v%C3%BDznamu_-_v%C3%BDb%C4%9Br_vzorku,_reprezentativnost_vzorku

¹¹² CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

byl založen filozofem Karlem R. Popperem. Tento filozof zjistil, že hypotézy nelze empiricky prokázat. Pro verifikaci hypotéz přišel s takzvanou metodou falzifikace. Falzifikací lze chápat jako hledání empirických faktů, které stojí proti ověřované hypotéze.

Dle vyjádření Karla R. Poppera by se vědec neměl snažit hypotézy dokázat, ale hledat pouze fakta, které svědčí o jejich neplatnosti. Pokud se ovšem nepodaří tato fakta během výzkumu nalézt, lze hypotézu přijmout, ale nemůže být navždy považována za prokázanou. Neustále existuje skutečnost, že při opakovaném ověření hypotézy mohou být nalezena fakta, jež s ní budou neslučitelná. Správně definovaná vědecká hypotéza musí poskytovat možnost empirického ověření.

Aby mohla být hypotéza vyjádřitelná, je třeba dodržovat tyto tři základní a hlavní podmínky:

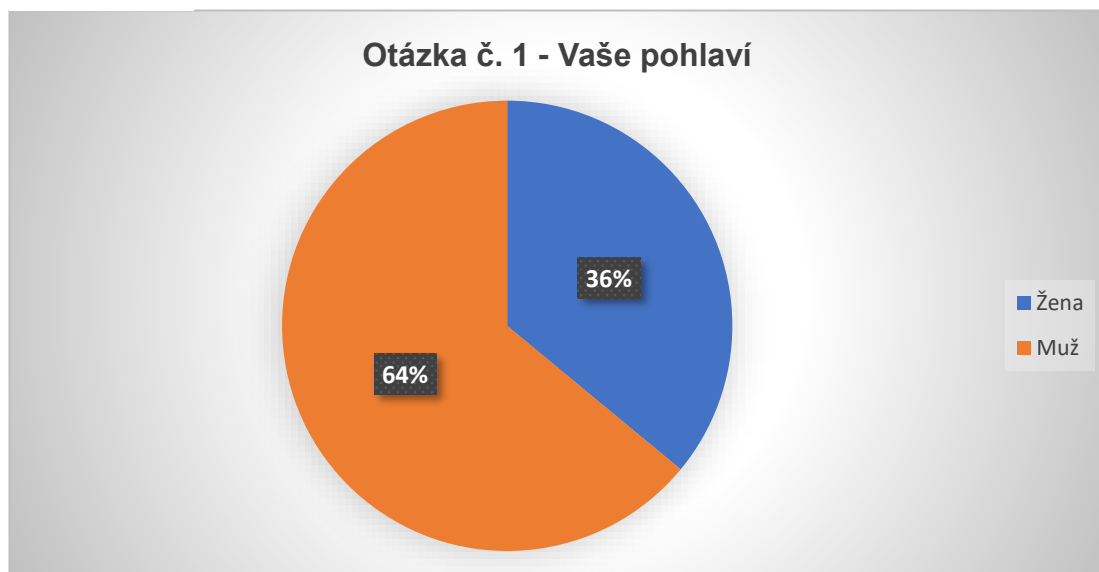
- Hypotéza je tvrzení, jež se vyjadřuje oznamovací větou.
- Hypotéza stanoví vztah mezi dvěma proměnnými.
- Hypotéza musí umožňovat své ověření, a proměnné, které jsou v ní obsaženy, se musí dát měřit.¹¹³

4.5 Vyhodnocení dat získaných dotazníkem

V této části práce jsou vyhodnoceny výsledky dotazníkového šetření. Ke každé otázce je přiložen výsečový graf, který umožňuje přehlednější zobrazení získaných výsledků. Pod každým grafem je připojen krátký komentář, jenž detailněji popisuje vyhodnocené výsledky. Při procentuálním vyjádření vycházíme z celkového počtu sto respondentů.

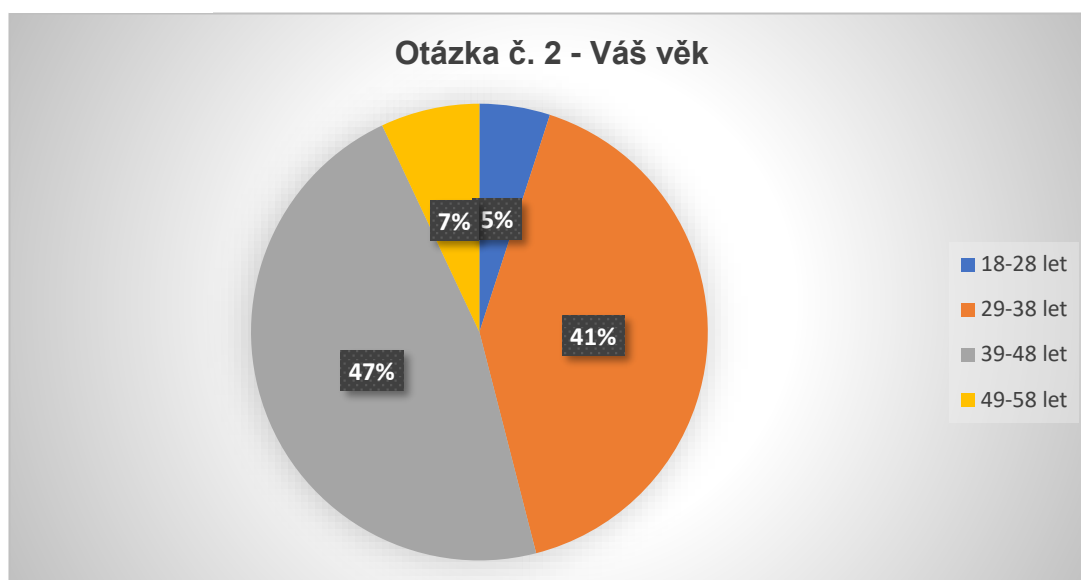
¹¹³ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

Graf 1

První otázka, která byla respondentům položena, se týkala jejich pohlaví. Otázka byla položena záměrně, abych zjistil, jaké procento mužů a žen dotazník vyplnilo. Z uvedených výsledků jsem zjistil, že při vyplňování dotazníků dominovali muži, a to celkem v 64 %.

Graf 2

Druhá otázka byla zaměřena na zjištění věku respondentů. Do dotazníku jsem zahrnul celkem 4 věkové kategorie. Dle kruhového grafu je patrné, že největší zastoupení ve výzkumu mají respondenti ve věkové kategorii 39 až 48 let.

Graf 3

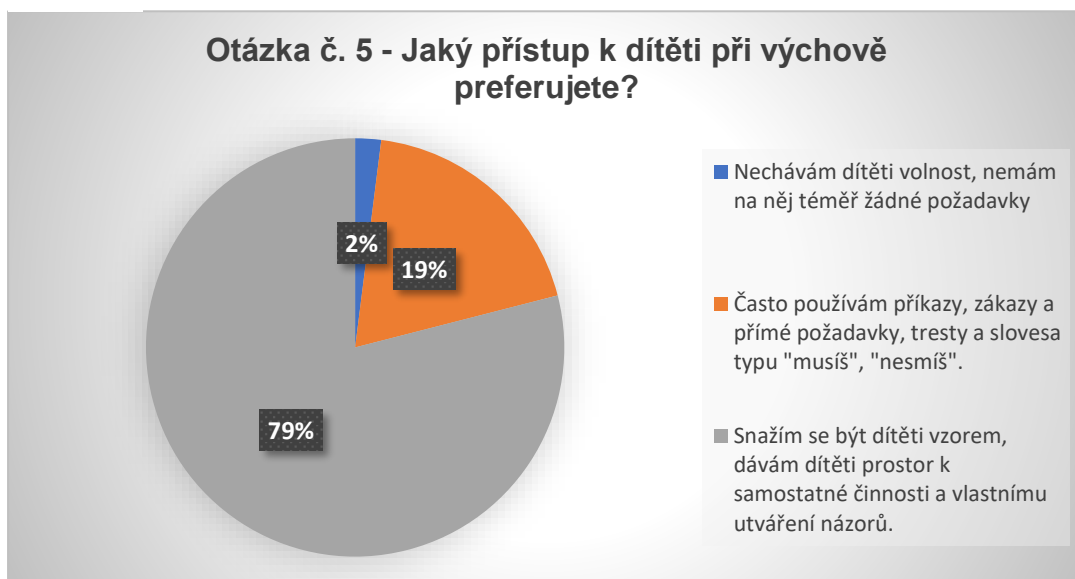
Třetí otázka byla zaměřena na zjištění nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů. Z celkového počtu 100 respondentů odpovědělo 71 % těch, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. Žádný z dotazovaných respondentů neměl v době vyplňování dotazníku základní vzdělání.

Graf 4

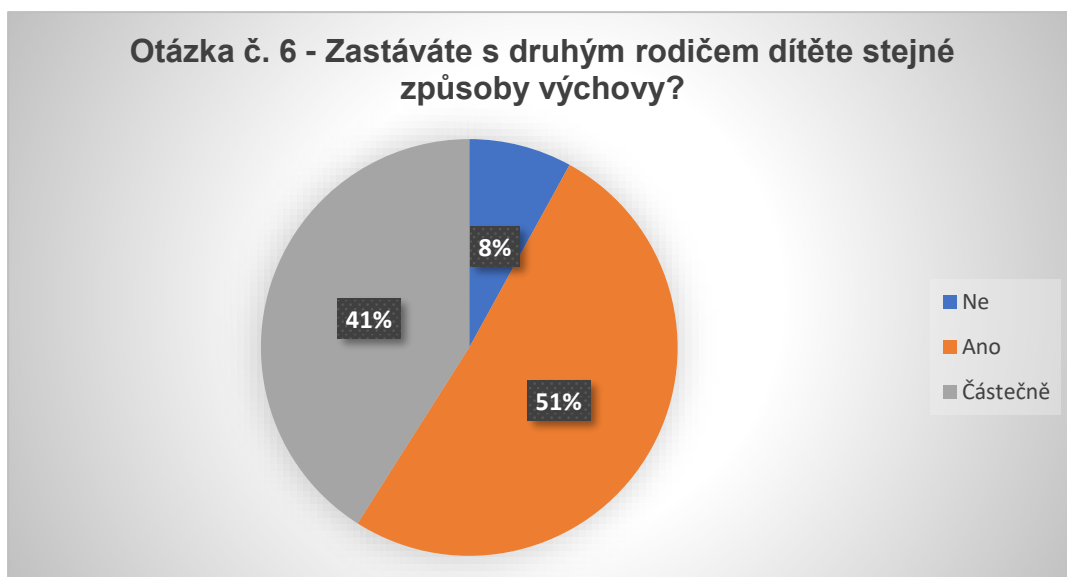
Otázka č. 4 byla zaměřena na počet dětí dotazovaných. Celkem 59 % respondentů odpovědělo, že mají doma dvě a více dětí, z čehož vyplývá, že v ČR stále přetrvává trend mít alespoň dvě děti.

Graf 5

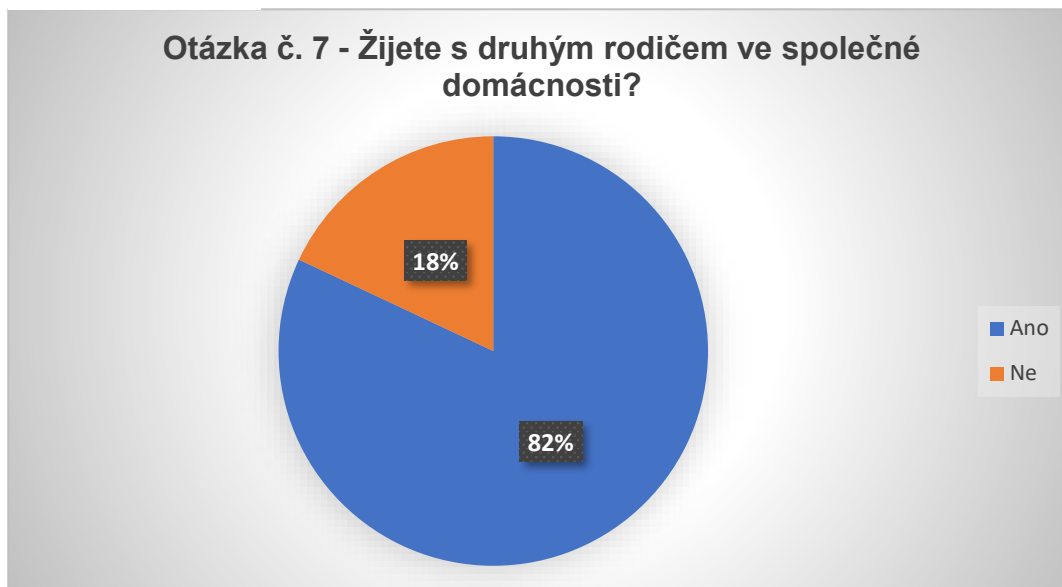
Tato otázka sloužila ke zjištění, jaký styl ve výchově dětí u respondentů převládá. Dle dotazníku bylo zjištěno, že celkem 79 % dotazovaných uvedlo, že v rodinné domácnosti používají při výchově svých dětí demokratický styl výchovy. Autokratický styl výchovy používá celkem 19 % dotazovaných. Zbývá 2 % respondentů dítě vychovávají v liberálním stylu výchovy.

Graf 6

V otázce č. 6 bylo dle šetření zjištěno, že celkem 51 % dotazovaných zastává se svým protějškem stejný způsob výchovy a dokážou se s druhým partnerem domluvit na společné a jednotné výchově dítěte.

Graf 7

Touto otázkou bylo u respondentů zjišťováno, zda žijí se svým protějškem (manželský pár, druh, družka) v rodinné domácnosti, a společně s dětmi tak tvoří úplnou rodinu. Dle dotazníkového šetření tvoří úplnou rodinu celkem 82 % dotazovaných. Zbýlých 18 % respondentů žije odděleně od svých protějšků.

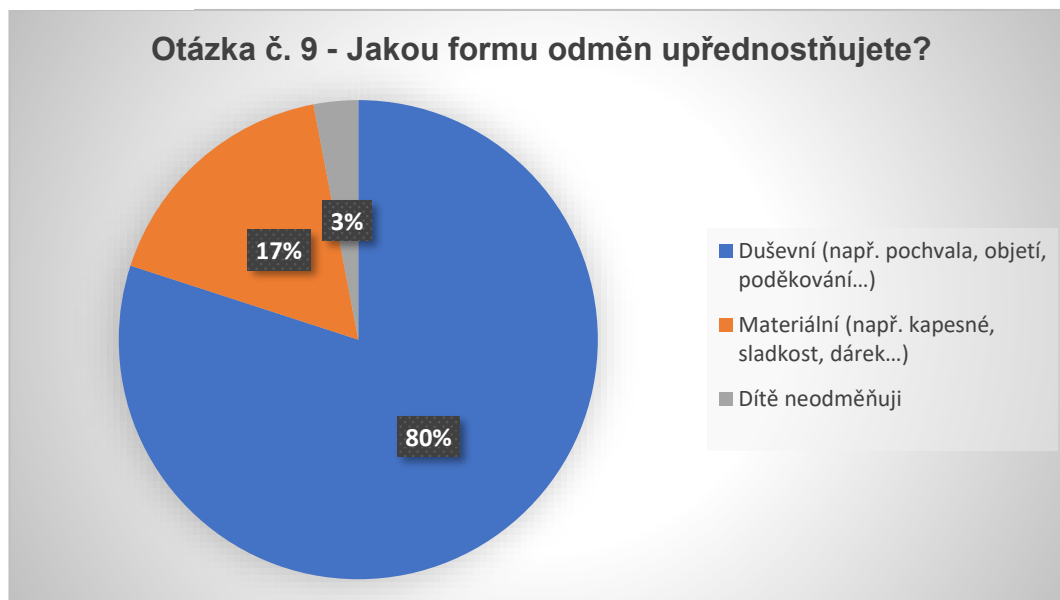
Graf 8

Celkem 79 % respondentů uvedlo, že se svým dítětem udržují přátelský vztah, který je možno přirovnat k demokratickému stylu výchovy dítěte. Nadřazený vztah ke svému dítěti spatřuje 19 % dotazovaných. Tento vztah je možno přirovnat k autoritativnímu stylu výchovy. Podřízenou roli rodiče vůči dítěti vnímají 2 %

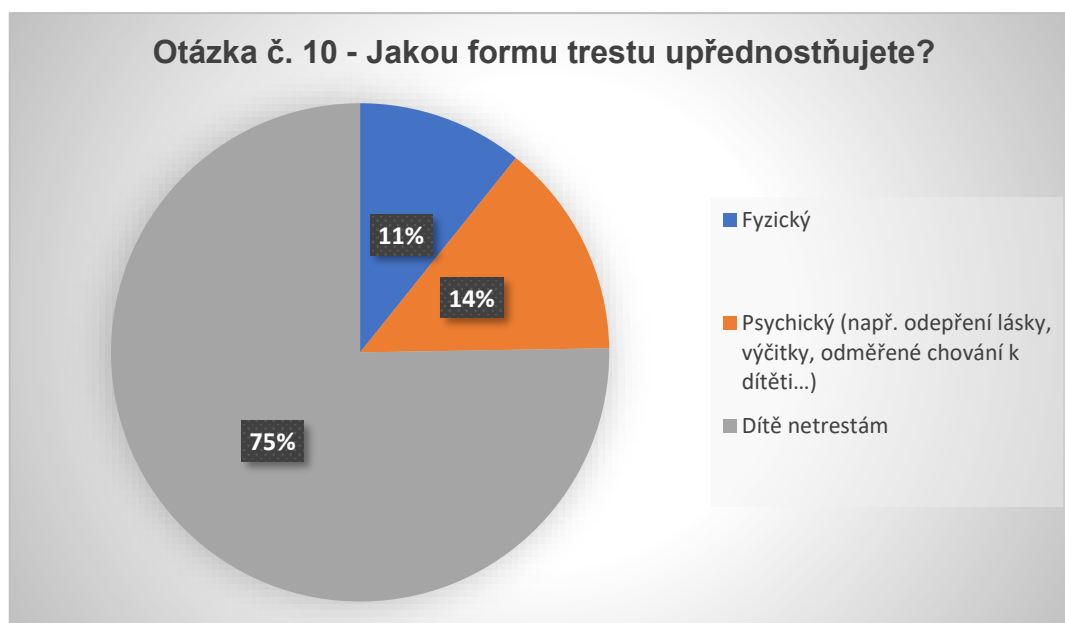
dotazovaných. V uvedeném je zřejmé, že tito rodiče přizpůsobí svůj život a rodinnou domácnost svému dítěti a zastávají liberální styl výchovy svého potomka.

Graf 9

V této otázce bylo zjištěno, že celkem 80 % respondentů preferuje duševní formu odměňování. V 17 % případů volí rodiče formu materiální a celkem 3 % dotazovaných své dítě nijak neodměňuje.

Graf 10

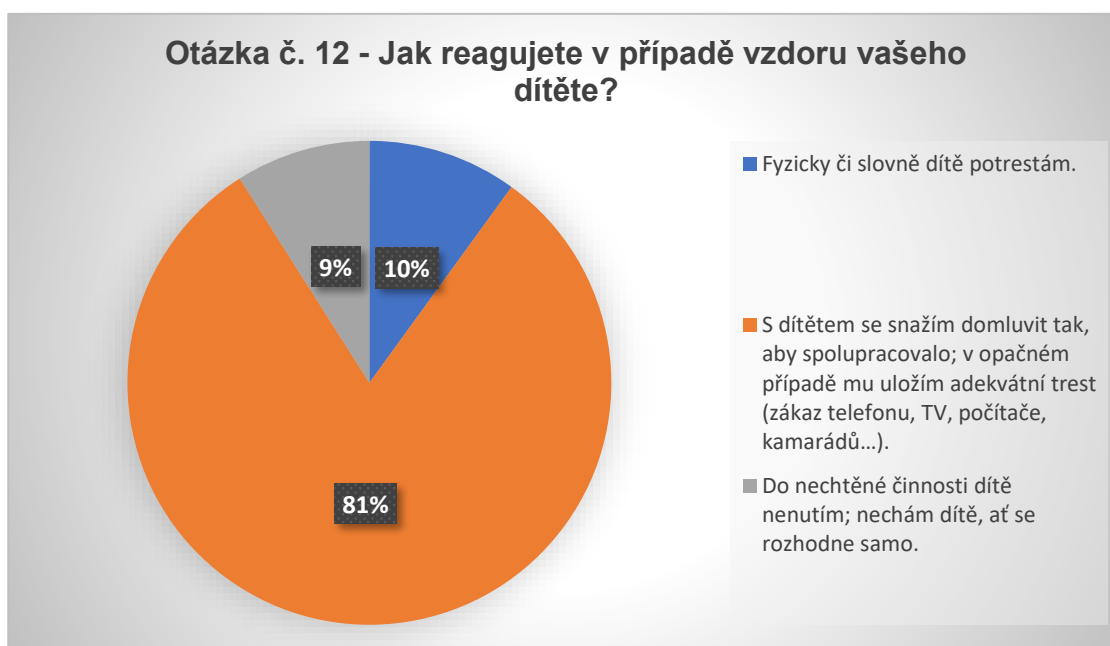
Z uvedeného grafu lze zjistit, že celkem 75 % dotazovaných dítě netrestá žádnou formou. Celkem 14 % respondentů uvedlo, že dítě trestají psychicky a 11 % dotazovaných volí trest fyzický.

Graf 11

Z uvedeného grafu vyplývá, že celkem 80 % dotazovaných je ochotno se s dítětem na plnění jeho povinností domluvit. V 19 % případů rodič dítěte trvá na tom, aby povinnosti uložené dítěti byly z jeho strany vykonány bez zbytečného odkladu a 1 % rodičů nekontroluje, zda dítě uložené úkoly splní.

Graf 12

V poslední otázce bylo zjištěno, že 81 % respondentů se snaží s dítětem demokraticky domluvit a vysvětlit mu, co jej čeká v případě, že neuposlechne. Fyzický či slovní trest volí 10 % respondentů a 9 % dotazovaných dává dítěti možnost se rozhodnout, jestli danou povinnost vykoná, nebo ne.

4.6 Ověření správnosti hypotéz

H1 – V současné době zastávají rodiče spíše demokratický styl výchovy než autokratický.

První hypotéza se zabývala tím, jaký výchovný styl v dnešní době preferují rodiče u svých dětí. Přepokládal jsem, že rodiče upřednostňují styl demokratický před stylem autokratickým. Jako podklad pro tuto hypotézu byla použita otázka č. 5, 8, 11 a 12.

Respondenti u těchto otázek dosáhli vysokého počtu shodných odpovědí. U otázky č. 5 byla 79% shoda, u otázky č. 8 byla 79% shoda, u otázky č. 11 byla 80% shoda a u otázky č. 12 byla shoda 81 % ku prospěchu demokratického stylu výchovy. Můj předpoklad se potvrdil a hypotéza byla přijata.

H2 – V současné době rodiče preferují spíše odměny duševní povahy než odměny materiální.

Druhá hypotéza se zabývala tím, jaké formy odměn rodiče u svých dětí v současné době preferují. Předpokládal jsem, že rodiče častěji využívají jako formu odměn u svých dětí pochvalu, vlídné slovo, poděkování, objetí. Jako podklad pro tuto hypotézu byla použita otázka č. 9.

Dotazovaní u této otázky odpověděli v 80 % tak, že u svých dětí preferují opravdu výše uvedenou formu odměny. Můj předpoklad se tudíž potvrdil a hypotéza byla přijata.

H3 – V současné době rodiče spíše zastávají teorii dítě netrestat než využívat fyzický nebo psychický nátlak či útok.

Poslední hypotéza se zabývala tím, jakou formu trestů v současné době rodiče u svých dětí upřednostňují. Předpokládal jsem, že rodiče své děti trestat nebudou. Jako podklad pro tuto hypotézu byla použita otázka č. 10.

Respondenti v 75 % uvedli, že dítě žádným způsobem netrestají. Můj předpoklad se u této hypotézy také potvrdil a hypotéza byla přijata.

Česká republika je jednou z posledních zemí Evropské unie spolu se Slovenskem a Belgií, kde nebyly tělesné tresty na dětech zakázány. Legislativa ČR tělesné tresty nezakazuje, pouze hovoří o jejich přiměřenosti. Na základě tohoto faktu shledal v roce 2015 Evropský výbor pro sociální práva nesoulad ČR s Evropskou sociální chartou vztahující se k trestání dětí.¹¹⁴

První zemí, která tělesné tresty na dětech zcela zakázala, bylo v roce 1979 Švédsko. Dále tento směr následovalo například Rakousko, Německo, Polsko, Maďarsko, Francie, Rumunsko, Bulharsko a Malta.¹¹⁵

¹¹⁴ deník.cz: *tělesné tresty z Česka stále nevyřizely* [online]. [cit.20.1.2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/bit-deti-cesko-tresty-20220708.html

¹¹⁵ deník.cz: *Česko je zemí, kde ještě nebyly zakázány fyzické tresty* [online]. [cit.20.1.2023]. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/cesko-je-mezi-desitkou-zemi-ktere-jeste-nezakazaly-telesne-tresty-deti-20141126.html

Česká republika v roce 1991 ratifikovala tzv. Úmluvu o právech dítěte. Jedná se o celosvětově nejuznávanější dokument na ochranu dětských práv. Tuto úmluvu ratifikovalo celosvětově již celkem 196 států. Dodržování úmluvy kontroluje Výbor pro práva dítěte OSN. Každý stát, který úmluvu podepsal má povinnost zajistit její dodržování.¹¹⁶

4.7 Závěr výzkumného šetření

Dotazník byl objektivně a nezávisle na zkoumajícím rozdán do společnosti (do tzv. výběrového souboru). Předmětný dotazník vyplnilo celkem 100 respondentů. Všichni dotazovaní vyplnili dotazník správně, proto nebyl žádný pro jeho vadu ze šetření vyloučen.

V dotazníkovém šetření převládaly odpovědi ze stran mužů, a to v celkovém poměru 64 %. Dle věkové hranice dotazovaných dominoval věk v rozmezí od 39 do 48 let a poté věk od 29 do 38 let. Nejvíce dotazovaných uvedlo, že jejich nejvyšší dosažené vzdělání je vysokoškolské, a naopak žádný z dotazovaných nevedl, že by měl pouze základní vzdělání. U otázky, která se týkala počtu dětí v rodinné domácnosti, převládala z větší části odpověď dvě a více dětí. To znamená, že stále ve společnosti panuje trend mít alespoň dvě děti, které posléze zastoupí své rodiče z obou stran. Otázka, která se zabývala výchovným stylem rodičů ke svému dítěti, přinesla v 79 % odpověď demokratičnosti, to znamená, že se rodiče snaží být pro svého potomka vzorem, nechávat jej samostatně rozvíjet a utvářet si své názory na okolí a na život. Jedná se o kombinaci všech výchovných stylů. Nejméně dotazovaných odpovědělo, že dítě vychovávají dle stylu liberálního, to znamená s úplnou volností a bez jakýchkoliv nároků na něj. V další otázce respondenti odpověděli, že v 51 % zastávají se svým protějškem stejný způsob výchovy a v 41 % částečný. Z uvedeného vyplývá, že rozdíl mezi těmito odpověďmi je velice malý a 100% shoda ve výchově obou partnerů nemusí být vždy dána. Celkem 82 % dotazovaných uvedlo, že žijí se svým partnerem ve společné domácnosti, zbylých 18 % nikoliv. I tento fakt může přispět k tomu, že

¹¹⁶ Právo na dětství.cz: *Úmluva o právech dítěte* [online]. [cit.20.1.2023]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-prava/umluva-o-pravech-ditete-1/>

v případě odděleného soužití si každý z partnerů osvojí jiný styl a způsob výchovy k dítěti. Může se také stát, že při vzájemném soužití s druhým partnerem se nemusí na výchovných praktikách navzájem shodnout. Nejvíce dotazovaných osob také uvedlo, že se svým dítětem mají spíše přátelský vztah. Tento fakt svědčí o zastávání demokratického stylu výchovy, vzájemné toleranci, respektu a dodržování stanovených pravidel. U otázky, jež se týkala odměňování dětí, převládala odpověď duševní odměny. Ostatní respondenti odpověděli, že dítě odměňují materiálně a zbylí dítě neodměňují vůbec. V případě ukládání trestů dítěti byla nejčastěji zvolena odpověď, že rodič své dítě netrestá vůbec. Další v pořadí se umístila odpověď ukládání psychického trestu dítěti a hned poté užití fyzického trestu. Převážná část dotazovaných se shodla, že jsou ochotni se s dítětem domluvit na vzájemném kompromisu ohledně plnění jeho povinností. V 19 % odpovědí je zřejmé, že si rodiče potrpí na důslednosti při plnění povinností dítěte a v 1 % případů rodiče své dítě nekontrolují, kdy a jakým způsobem své povinnosti vykonalo. V poslední otázce vztahující se ke vzdoru dítěte byla nejčastěji zvolena odpověď vzájemné domluvy rodiče a dítěte a následků jeho neuposlechnutí.

Dle dotazníkového šetření bylo zjištěno, že v 79 % případů se rodiče snaží dítě vychovávat v demokratickém stylu výchovy. K tomuto stylu sám také osobně vzhlížím, jelikož na jedné straně umožňuje dítěti částečnou volnost ve výchově, a na straně druhé je dítě poučeno, co se může stát nebo taky stane, pokud nastavené hranice nebude dodržovat a úmyslně je bude porušovat. Je zde příležitost pro vzájemné kompromisy a podporu samostatné činnosti dítěte. Zároveň je dítěti dána příležitost se volně a svobodně vyvíjet a utvářet si svůj vlastní názor na život. Vzhledem k tomu, že se jedná o styl, který je kombinací stylu autoritářského a liberálního, může tak dítěti nabídnout více možností pro jeho poznávání a sebeutváření, než samostatný styl autoritářský nebo liberální.

Z výsledků dotazníkového šetření můžeme říct, že většina respondentů dosahuje vysokoškolského vzdělání a věkové hranice 39 až 48 let. Můj subjektivní názor na věc je takový, že člověk, který je vzdělanější a staršího věku, může dítě připravit do života lépe než člověk, který ještě sám neví, co od života očekává a hledá smysl své existence. Člověk, který má více životních zkušeností, je určitě lepším učitelem než ten, kdo tyto zkušenosti ještě sám sbírá.

Velice pozitivně mě překvapila odpověď většiny dotazovaných ve vztahu k udělovaným odměnám. Většina respondentů odpověděla, že své dítě odměňují vlídným slovem, poděkováním, pochvalou a obětím. Já sám jsem byl vychováván podobným způsobem, a proto mi to připadá normální. Osobně si myslím, že tímto způsobem dochází ke zdravému psychickému vývoji dítěte a zdravému utváření jeho sebevědomí. Není nic hezčího, než za dobře vykonanou práci slyšet vlídné slovo nebo pochvalu.

Rovněž si myslím, že je třeba, aby si každý rodič vytyčil mezi ním a jeho dítětem nějaké pomyslné hranice, které nelze překročit, a pokud by k této situaci mělo dojít, tak je třeba dítěti dát jasně a důrazně najevo, že něco porušilo, a příště již k této situaci nemusí vůbec dojít. Tímto způsobem může být zajištěn zdravý vývoj dítěte, vzájemné kompromisy a respekt na obou stranách a možnost zdravého sebezvoje dítěte.

Závěr

V diplomové práci jsem se věnoval tématu Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku. Práci jsem rozdělil na dvě hlavní části, a to na část teoretickou a část praktickou.

V samotném úvodu práce jsem definoval základní pojmy rodinné domácnosti, které jsem se snažil popsat takovým způsobem, aby je pochopil i čtenář, který je vidí poprvé. Záměrně jsem vybral termíny, které utváří celou část rodinného práva. S těmito základními pojmy se setkáváme všichni, a to v průběhu celého svého života. Každý z nás žije v nějaké domácnosti, a to buď sám, nebo s někým. Tuto domácnost má každý z nás vybavenou nějakým druhem nábytku a snaží se ji utvořit tak, aby se v ní cítil co nejlépe. Většina z nás má nějakou rodinu nebo osobu jemu blízkou, které v případě nouze pomůže. Je tedy zřejmé, že uvedené pojmy se vyskytují nejen v právu soukromém, ale také v právu veřejném, ve všech oborech a odvětvích v průběhu celého našeho života.

Ve druhé kapitole práce jsem se zabýval historií soukromého práva. Zmínil jsem zde vládu Marie Terezie, císaře Josefa II. a vznik prvních legislativních norem v oblasti soukromého práva. Popsal jsem první úpravy vzájemných vztahů mezi mužem a ženou v rodinné domácnosti. V této kapitole jsem se dále zabýval charakteristikou jednotlivých občanských zákoníků, a to od Obecného zákoníku občanského z doby Rakouska-Uherska až k Novému občanskému zákoníku, který je účinný do současné doby. Aktuálnímu občanskému zákoníku jsem se věnoval o něco více a detailněji, jelikož se jedná o právní akt, který je na našem území v současné době aktuálně platný. V poslední části této kapitoly jsem se věnoval tématu výchovy dítěte v rodině. Zde jsem popsal a charakterizoval výchovu dítěte v dobách našich prarodičů a jejich rodičů a rovněž výchovu dítěte v současné době. Uvedl jsem zde také několik příkladů ke srovnání.

Ve třetí části diplomové práce jsem se zabýval srovnáním rodinné domácnosti dle českého a slovenského práva. V této kapitole jsem se také částečně navrátil zpět ke vzniku samostatných právních aktů příslušných států. Na několika stranách jsem vzájemně srovnal české a slovenské rodinné právo a jejich jednotlivé rozdíly. Součástí tématu jsou také rozhodnutí příslušných soudů v dané věci. Ke konci třetí části jsem uvedl klady a zápory současné právní úpravy

českého rodinného práva. Také jsem se zabýval termíny, jež nejsou českým soukromým právem do současné doby nijak zásadně upraveny.

Čtvrtá část diplomové práce je částí praktickou. Praktická část pojednává o výchově dětí z pohledu současných rodičů. Zde jsem vytvořil dvanáct otázek, které se vztahují k výchově dětí a navazují na kapitolu č. 2.6. Jako hlavní výzkumnou metodu jsem zvolil standardizovaný dotazník. V této části práce jsem rovněž zvolil hlavní cíl výzkumu, stanovil jsem výzkumný vzorek, popsal jsem výzkumnou metodu, stanovil jsem předem dané hypotézy. Na závěr této části práce jsem vyhodnotil výsledky získané dotazníkovou metodou, které byly převedeny do výsečových grafů spolu s krátkým popiskem, ověřil jsem správnost hypotéz a sepsal závěr výzkumného šetření.

Hlavním výzkumným vzorkem standardizovaného dotazníku praktické části diplomové práce byla mužská část populace ve věku 39 až 48 let s vysokoškolským vzděláním. Tito respondenti rovněž uvedli, že mají v rodinné domácnosti alespoň dvě děti, čímž stále v naší společnosti přetrvává trend ideální rodiny, a to pořídit k prvnímu dítěti ještě sourozence. Dotazovaní dále uvedli, že preferují demokratický způsob výchovy u svého potomka. Jsou přístupni vzájemným kompromisům, nechávají dítěti prostor pro utváření svého názoru a snaží se mu být dobrým vzorem.

Z teoretické části diplomové práce vyplývá, že Nový občanský zákoník sestává z velkého množství paragrafů, které upravují nespočet soukromoprávních situací. Zákonodárci se podařilo tímto kodexem utvořit jakousi terminologickou jednotnost, která splňuje právní náročnost moderní doby. Zákonodárce ovšem opomněl v této legislativě upravit právní institut nesezdaného soužití, jak již bylo zmíněno v kapitole 3.2. Tato část práva není v Novém občanském zákoníku nijak legislativně upravena, ač je zřejmé, že v současné době dochází k nárůstu mimomanželského svazku. Bylo by proto vhodné tuto část soukromého práva řádně legislativně upravit tak, aby byl právně podložen vznik a zánik nesezdaného soužití, jak je tomu například u manželství. Stanovit znaky, které by počátek, existenci a zánik tohoto institutu soukromého práva přesně určily. Jistý problém by mohl nastat také v případě uzavření kupní nebo jiné smlouvy, kdy by tyto osoby žijící v nesezdaném soužití musely prokázat, že skutečně tvoří mimomanželský svazek.

Seznam použité literatury

Publikace

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer, 2013-. ISBN 978-80-7478-937-3.

GLOS, Josef, Vladimír FLEGL, Olga PLANKOVÁ a Senta RADVANOVÁ. *Rodinné právo*. Praha: Orbis, 1965, 300 s.

HOLUB, Milan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Linde, 2002. *Zákony s poznámkami* (Linde). ISBN 80-7201-328-9.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, c1998. ISBN 80-210-3974-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. V Praze: C.H. Beck, 2015. *Academia iuris* (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-552-7.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. *Pedagogika* (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4.

KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

PETROV, Jan. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2017. *Beckova edice komentované zákony*. ISBN 978-80-7400-653-1.

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

VESELÁ, Renata. *Vývoj rodinného práva do roku 1938*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1993. 12 s. *Právnícké sešity č. 73*. ISBN 80-210-0794-X.

VOJÁČEK, Ladislav a Karel SCHELLE. *České právní dějiny do roku 1945*. Ostrava: Key Publishing, 2007. *Právo* (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-20-5.

MALÍŘ, Jan a Tomáš DOLEŽAL. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a zdravotnictví: současný stav a perspektivy*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. *Právní monografie* (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-224-5

LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2015. *Velké komentáře*. ISBN 978-80-7400-503-9.

SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky: kompletní sbírka občanských zákoníků, důvodových zpráv a dobových komentářů*. Ostrava: Key Publishing, 2012. *Právo* (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-146-7.

KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.

BLÁHOVÁ, Ivana, Lukáš BLAŽEK, Jan KUKLÍK a Jiří ŠOUŠA. *Právnícká dvouletka: rekonstrukce právního řádu, justice a správy v 50. letech 20. století*. Praha: Auditorium, 2014. ISBN 978-80-87284-52-0.

PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodině: komentár*. Bratislava: C.H. Beck, 2019. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-89603-72-5.

PAVELKOVÁ, Bronislava, Gabriela KUBÍČKOVÁ a Vlasta ČEČOTOVÁ. *Zákon o rodině: komentár s judikaturou*. Bratislava: Heureka, 2005. ISBN 978-80-89122-24-8.

Právní předpisy a judikatura

Ústava ČR: Listina základních práv a svobod; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů: redakční uzávěrka. Ostrava: Sagit, [1995?]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-475-7.

Občanský zákoník: změny občanského zákoníku od ... : rejstřík : redakční uzávěrka ... Ostrava: Sagit, 2012-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-471-9.

NALUS: databáze rozhodnutí ústavního soudu [online]. [cit.12.8.2022]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=2-568-06>

Nejvyšší soud: rozhodnutí [online]. [cit.17.8.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/BFC042B312EA A9B1C1257A4E0069A082?openDocument&Highlight=0

Nejvyšší soud: rozhodnutí [online]. [cit.29.8.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/E3C0C81DFD41 62D8C1257A4E006A83DE?openDocument&Highlight=0,

Rozhodnutí nejvyššího soudu: nsoud.cz [online]. [cit.23.10.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/71966E9E21906 3D8C1257A4E00694A37?openDocument&Highlight=0,

NALUS: databáze rozhodnutí ústavního soudu [online]. [cit.25.10.2022]. Dostupné z: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=100283&pos=1&cnt=1&typ=result>

Nejvyšší soud: rozhodnutí nejvyššího soudu pod sp. zn. 30 Cdo 4045/2011 [online]. [cit.29.10.2022]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/890F1D0FCF3A9 F9EC1257D550035A0F9?openDocument&Highlight=0,

Nejvyšší soud: rozhodnutí nejvyššího soudu pod sp. zn. 30 Cdo 1591/208 [online]. [cit.1.11.2022]. Dostupné z:

[https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/661EC20C55D9AE59C1257A4E0068B47C?openDocument&Highlight=0,](https://www.nsoud.cz/Judikatura/judikatura_ns.nsf/WebSearch/661EC20C55D9AE59C1257A4E0068B47C?openDocument&Highlight=0)

Interní zdroje

Zákon č. 946/1811 Sb.z.s., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů. In: *ASPI* [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 14. 9. 2022].

Online zdroje

Notářská komora České republiky: průvodce právem [online]. [cit.12.8.2022]. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2007_3.pdf

Zákony pro lidi: průvodce právem [online]. [cit.13.8.2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1964-40>

Právní prostor.cz: rodinná domácnost manželů a její ochrana [online]. [cit.14.08.2022]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana>

EPRAVO.cz: průvodce právem [online]. [cit.14.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html>

EPRAVO.cz: průvodce právem [online]. [cit. 15.8.2022]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/k-povinnosti-manzelu-prispivat-na-naklady-rodinne-domacnosti-110293.html>

IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů [online]. [cit.15.8.2022]. Dostupné z: https://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

DU.cz: daně, účetnictví, právo, práce a mzdy pro profesionály [online]. [cit.16.8.2022]. Dostupné z: https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-698-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtuvCofjP1Dmx8t50X_QR_x-iS-2e3kHCA/

Advokátní kancelář v Opavě – Sýkora, Kania a partneři [online]. [cit.16.8.2022]. Dostupné z: <http://www.legalsk.cz/clanek/obvykle-vybaveni-rodinne-domacnosti>

NEČAS, Petr; POSPÍŠIL, Jiří. Důvodová zpráva k vývoji právní úpravy soukromého práva. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit.30.8.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.1.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugywtcna>

Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.5.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4v6mrwguwtg>

Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.6.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgg4f6mjthawte>

Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.7.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjugewta>

Beck-online: *internetový zákon* [online]. [cit.12.10.2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzgyzv6ojufuytq>

Nový občanský zákoník: *moderní úprava tradičního a vyzkoušeného* [online]. [cit.17.10.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/index.php/obecna-cast/obecne>

Legis.cz: *průvodce soukromým právem* [online]. [cit.17.10.2022]. Dostupné z: <https://www.legis.cz/Clanky/Novy-obcansky-zakonik-2014-1>

Hrad.cz: *aktuální tiskové zprávy* [online]. [cit.19.10.2022]. Dostupné z: <http://vk.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/index.shtml>

Váš daňový poradce: *pojmy z nového občanského zákoníku* [online]. [cit.19.10.2022]. Dostupné z: <https://www.vasdanovyporadce.cz/pojmy-z-noveho-obcanskeho-zakoniku/>

Beneš advokátní kancelář: *legisvakance* [online]. [cit.20.10.2022]. Dostupné z: <https://www.bcak.cz/slovník-pravnich-pojmu/legisvakance/>

Národní muzeum: *muzeum 3000* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: <http://muzeum3000.nm.cz/aktuality/deti-a-detstvi-na-sklonku-habsburske-monarchie>

Odmaturuj.cz: *referáty, seminární práce, maturitní otázky* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: <https://www.odmaturuj.cz/dejepis/mestanska-spolecnost-19-stoleti/>

Táborský deník.cz: *zprávy z regionu* [online]. [cit.26.10.2022]. Dostupné z: https://taborsky.denik.cz/zpravy_region/jak-jsme-si-drive-vice-vykali.html

JUDr. Jarmila Zahradníková: *legislativa rodinného práva* [online]. [cit.29.10.2022]. Dostupné z: <https://zahradnikova.sk/legislativa-rodinneho-prava/>

Důvodová zpráva: vývoj právní úpravy soukromého práva [online]. [cit.5.11.2022]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>

IURIUM WIKI.cz: otevřená encyklopedie právních pojmů [online]. [cit.10.11.2022]. Dostupné z: <https://www.iurium.cz/2016/03/01/nesezdane-souziti-obecne-pojednani-a-jeho-vyznam-v-pravu/>

https://www.denik.cz/z_domova/bit-deti-cesko-tresty-20220708.html

https://www.denik.cz/z_domova/cesko-je-mezi-desitkou-zemi-ktere-jeste-nezakazaly-telesne-tresty-deti-20141126.html

<http://www.pravonadetstvi.cz/deti/tvoje-prava/umluva-o-pravech-ditete-1/>

Český statistický úřad: *obrat v rozvodech* [online]. [cit.11.11.2022]. Dostupné z: [Obrat v rozvodech | ČSÚ \(czso.cz\)](http://www.czso.cz)

Statistika & my: *magazín Českého statistického úřadu* [online]. [cit.11.11.2022]. Dostupné z: [Spolu, s dětmi, ale bez oddacího listu | Statistika&My \(statistikaamy.cz\)](http://www.statistikaamy.cz)

Wikisofia.cz: *postup při návrhu a realizaci empirického významu* [online]. [cit.10.11.2022]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/Postup_p%C5%99i_n%C3%A1vrhu_a_realizaci_empirick%C3%A9ho_v%C3%BDznamu_-_v%C3%BDb%C4%9Br_vzorku,_reprezentativnost_vzorku

Seznam grafů

Graf 1	58
Graf 2	58
Graf 3	59
Graf 4	59
Graf 5	60
Graf 6	60
Graf 7	61
Graf 8	61
Graf 9	62
Graf 10	62
Graf 11	63
Graf 12	64

Přílohy

Příloha č. 1 – Dotazník

Dobrý den,

tímto bych Vás chtěl požádat o vyplnění krátkého dotazníku na téma Výchova dětí z pohledu současných rodičů. Tento dotazník bude sloužit jako praktická část mé diplomové práce. Součástí diplomové práce, pro kterou jsem si zvolil téma „Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku“, bude také praktická část sestávající právě z Vašich odpovědí, které budou poté upraveny do příslušných grafů.

Dotazník je anonymní a výsledky budou použity toliko v této práci.

Předem děkuji za Váš čas.

Zlotý Jiří

1. Jaké je Vaše pohlaví?

- a) muž
- b) žena

2. Jaký je Váš věk?

- a) 18 – 28 let
- b) 29 – 38 let
- c) 39 – 48 let
- d) 49 – 58 let

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) základní
- b) střední bez maturity/vyučen
- c) střední s maturitou
- d) vysokoškolské

4. Máte více dětí než jedno?
- a) pouze jedno
 - b) dvě a více
5. Jaký přístup k dítěti při výchově preferujete?
- a) Často používám příkazy, zákazy a přímé požadavky, tresty a slovesa typu „musíš“, „nesmíš“.
 - b) Nechávám dítěti volnost, nemám na něj téměř žádné požadavky.
 - c) Snažím se být dítěti vzorem, dávám dítěti prostor k samostatné činnosti a vlastnímu utváření názorů.
6. Zastáváte s druhým rodičem dítěte stejné způsoby dítěte?
- a) ano
 - b) ne
 - c) částečně
7. Žijete s druhým rodičem ve společné domácnosti?
- a) ano
 - b) ne
8. Jak vnímáte vztah mezi vámi a vaším dítětem?
- a) spíše nadřazený dítěti
 - b) spíše přátelský
 - c) spíše podřízený dítěti
9. Jakou formu odměn upřednostňujete?
- a) duševní (např. pochvala, obětí, poděkování...)
 - b) materiální (např. kapesné, sladkost, dárek...)
 - c) dítě neodměňuji
10. Jakou formu trestu upřednostňujete?
- a) fyzický
 - b) psychický (např. odepření lásky, výčitky, odměřené chování k dítěti...)

c) dítě netrestám

11. Trváte na tom, aby vaše dítě plnilo své povinnosti ihned?

a) Ano, zakládám si na důslednosti.

b) Jsem ochotný/á se s dítětem domluvit na kompromisu.

c) Splnění povinností dítěte nekontroluji.

12. Jak reagujete v případě vzdoru vašeho dítěte?

a) Fyzicky či slovně dítě potrestám.

b) Do nechtěné činnosti dítě nenutím; nechám dítě, ať se rozhodne samo.

c) S dítětem se snažím domluvit tak, aby spolupracovalo; v opačném případě mu uložím adekvátní trest (zákaz telefonu, počítače, TV, kamarádů...).